

„a lőre tolt” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

felvidék

2021. június II. évfolyam 6. szám

„Jó lesz most
megint elutazni
mindenhova!
Megenyhült
a lég, vidul a
határ, elmúlik a
határzár és vele
együtt a szájzár.

„
(Száráz Dénes)

4

Csáky Pál -
A gyűlés

6

Rajczi Adrienn -
Utazásom
perifériái

11

Póda Erzsébet -
Homály

14

Kreksz Szilárd -
Légiposta

vezérvess

Petőcz András

Adrenalin

“There’s a breathless hush
on the freeway tonight”
(Lawrence Ferlinghetti)

Csak menni az úton, előre, örökké előre.

Hallgatni, ahogy zúg a motor,
nyugodt tempóban haladni,
mindig előre,
nem törődni semmivel,
elfelejteni minden keserűséget,
keserűséget, ami ott lapul a szádban,
ami miatt nincsenek már éjszakáid sem,
sem nappalaid.

Kitágulnak az ereid, ilyenkor.

Miközben haladsz az úton,
hiheted azt is,
mindez vezet valahova, ahol,
ki tudja, valami jó dolog,
valami vagy valaki vár rád,
nem tudhatod,
sohasem lehet azt tudni,
ott lapul benned a remény.

Mész előre, visz az autód.

Mehetnél éppen a 66-os úton,
Kerouac lehetnél, autózhatnál Ferlinghettihez,
easy riderként mehetnél keresztül Amerikán,
előtted végtelen síkság,
végtelen üresség,
jól lehet ilyenkor gondolkodni,

arra gondolni éppen,
hogyminden rendben van körülötted.

Mehetnél keresztül Európán.

Igen, mehetnél keresztül,
ahogy régen is tetted, évekkal ezelőtt,
akkor még minden szabadabb volt,
mentél keresztül Európán,
szólt az Európa Rádió,
és azt éreztél akkoriban,
igen, azt éreztél,
hogym boldog vagy.

Mondják, hogy majd megint.

Mondják, megint jó lesz,
lesz még valamiféle perspektíva,
nem tudod, dehogy tudod,
ma még minden
szomorú körülötted,
nem emel fel semmi,
és te sem emelsz fel senkit
soha többé.

Hallgatsz tehát, mi mást is tehetnél.

Hallgatod, ahogy zúg a motor,
nyugodt, egyenletes tempóban előre,
mindig előre, talán mégis valahol, valami,
nem törődsz semmivel,
elfelejtesz minden keserűséget,
keserűséget, ami a szádban,
elfelejtéd végre, hogy nincsenek éjszakáid,
és nincsenek nappalaid sem.

Tágul az ereidben – adrenalin.

Árnyékok 11

fordulópont

MEGY A GŐZÖS, MEGY A GŐZÖS KANIZSÁRA...

A *Megy a gőzös Kanizsára* kezdetű dalocska Koródy Csobánczi Péter *A legény boldogja* című népszínművének egyik betétdala, melynek szerzője ismeretlen. A darab bemutatója 1880. április 10-én volt a budapesti Népszínházban. A mára már népdallá lett változatot 1916 augusztusában Kodály Zoltán gyűjtötte Kas-

sán a 34. honvéd gyalogezred katonáitól.

A gőzmozdony már sokkal gyorsabb és erősebb jármű volt, mint régebben a ló vontatta mozdonnyal, a hozzá kapcsolt szerelvény is hosszabbnak, kényelmesebbnek bizonyult, mint a lóvasút. Mindig akkor bocsátotta ki magából – hangosan sípolva – a gőzt, amikor le- és felszál-

lás közben éppen elhaladtunk a mozdonnyal mellett. Ilyenkor mindig erősebben szorítottam édesanyám kezét, megszaporoztuk lépteinket, hiszen félelmetes volt, ahogy a páraködben egyszeriben eltűntek az előttünk haladók...

Ma már nem kell a szerelvény mellett botorkálnunk, kényelmes és biztonságos vasúti peronvilágban élünk, gőz se előttünk, se mögöttünk. Feltornáznunk se kell magunkat a vagon meredek lépcsőin batyuinkkal, és leugrani sem kell bőröndjeinkkel a kezünkben. Nem volt egyik sem könnyű tornamutatvány! Ma a peronról csak úgy flegmán fellépünk a vasúti kocsiba, és úticélunkhoz érve simán le szállunk onnan. Ha csak nem az utolsó vagonok valamelyiké-

be szólít minket a helyjegyünk, amely egy hosszabb szerelvény esetében már kilóg a vasútállomás peronjáról. Ilyenkor elgondolkozunk: dobáljuk ki először a bőröndöket, és ugorjunk utánuk, vagy érzünk földet előbb mi, és majd visszanyúlunk értük? Általában a bőrönd mélyén meglapuló holmik törekenysége dönti el a kérdést.

Száráz Dénes

fordulópont

Vonattal szállni még mindig nagyobb élvezet, mint Trabanttal. A „Száguldás, Porsche, szerelem” viszont már elgondolkodtató lehetőségnek tűnt a vasúttal szemben. Hiszen léteztek olyan vasúti sínszakaszok, amelyeken csak cammogott a vonat, és a földúton a sínnel párhuzamosan haladó kerékpárosnak kétszer is integethettünk: először amikor megelőzött minket, másodsor, amikor már visszafelé jött a szomszéd falu boltjából. Amikor vizsgákra vonatoztam Érsekújvárból egyetemista koromban, mindig számoltam magamban 1-től 5-ig, és azzal hitegettem magam, hogy azt a vizsgajegyet fogom kapni, amelyik számnál a vonat neki-lődül. Mivel Budapestre jártam egyetemre, önbecsapásként az egyesén és a kettesen fejben gyorsan átsuhantam, a harmasnál lassítottam, az ötöst pedig elnyújtottam, mint a rétestésztát a nagymamám.

De a „pompás utakon édes szerelem” semmilyen kellemes érzést nem jelent annak, akit a mozdony füstje megcsapott! Talán, aki a vasúti közlekedéshez kötődik, az a múlthoz is?! Lehetséges, mivel fiatal egyetemista diákként főleg vonattal közlekedtünk. A kollégium udvarán parkolt ugyan néhány személygépkocsi, de azokból általában arab kollégisták szálltak ki. Nekünk maradt a Keleti, jobb esetben a Nyugati. A Nyugati pályaudvar azért volt a jobbik eset, mert onnan Rákospalotán keresztül hamarabb ért Szobra a vonat, mint a Keletiből Kőbányán át lassan végig kacskaringózva Budapest összes külvárosán. *Ajjaj, Fekete vonat a Külvárosi éjben!* József Attila és Poór Péter közös utazása – a nóta a régi marad...

Akkor még kötelezően negyven percet álltak a vonatok a párkányi határállomáson. Kint hosszúnyelű kalapácsokkal oda-vissza megkocogtatták a szerelvény kerekeit. Kíváncsi lettem volna, milyen hangot ad egy repedt vagy meglazult vagonkerék, de ilyet sohasem találtak. Bent jöttek az útlevelesek és vámosok, két magyar, két csehszlovák – négy ellenőrzés. A vámcedulákon az is gyanús volt, ha nem volt bejegyzés. Ha sok volt, ugyanúgy az is. Én legtöbbször a „drogériai apróságok” meghatározást írtam be...

Budapesti egyetemista éveim alatt a hetvenes évek vége felé volt egy olyan év, amikor a nemzetközi vonatszerelvények negyven percnél többet álltak a csehszlovák–magyar határon. Történt ugyanis, hogy az egyik

országban, már nem emlékszem, melyikben, átálltak a nyári időszámításra, a másikban viszont nem. Nem tudom, hogyan fordulhatott elő, hiszen a szocialista táborban vezényszóra mindent egyszerre kellett csinálni. Mint ahogy az Európai Unióban is, ahol az utasítások végrehajtásában csak néhány napos eltérés lehet az országok között. Aztán úgy indítják Brüsszelből a kötelezettségességi eljárást, mint a forgalmista lapátjával a vonatot. Abban a menetrendcsúsztatás évben a reggeli Amicus gyorsvonat, a Balt-Orient, a Hungária, a Metropol, a Pannónia meg a többi Prágából jövet pihent egy jó nagyot a párkányi határállomáson. De nemcsak a kötelező negyven percre álltak le, hanem hozzátették az időeltolódásból származó egy órát is. Akkoriban még a peronon is csapoltak sört félliteres papírpoharakba! Néha a peronon álldogáló magyar útlevelest kértük meg, hogy vegyen nekünk egy korsóval, miután adtunk rá két koronát. A morcos szlovákokat nem mertük megszólítani... Tehát egy óra negyven percet várakoztunk a határon, plusz a menetidő, visszafelé ugyanennyit. Igazi kirándulás volt a százhusz kilométeres, majdnem négyórás út! Most pedig azért főhet a fejünk, hogy a brüsszeli elölreláthatólag elveszik tőlünk még az időátállásokat is. Ezt az egyetlen közös, össznépi, egységfrontos nagy tavaszi és őszi játékunkat. Pedig ebben megvan a politikai összhang, még a Felvidéken is: március végén szó nélkül előre, október végén pedig vissza, semmi apelláta, hogy így meg úgy! De miért ne lehetne például egy Kárpát-medencei összmagyar, nemzeti időszámítás?

Valamikor a két világháború között az érsekújvári vasútállomáson cigányzenekar fogadta a nemzetközi gyorsokat! Az utasok kihajoltak, megtapsolták a zenészeket. Ma már nincs itt magyar muzsikaszó, de hosszú évek után örömmel konstatáltuk, hogy a járási székhely állomásépületén immár ott díszleg az Érsekújvár felirat a Nové Zámky-val együtt.

A pályaudvarra belépve viszont már nem olyan kedvező az összhang! A nemzetközi gyorsvonatokat az államnyelv mellett angolul konferálják be, pedig sokkal több a magyarul beszélő, érkező, induló, átutazó utas, mint például a brit vagy amerikai. Az állomáson belül pedig hiába keressük a magyar feliratokat. Sem az információs táblán, sem a peronon, sem a váróteremben, de még a resti-

Arany táj

ben se találhatunk olyat. Budapesti barátaim az érkezésükkor viccelődve rendelnek a restiben „jedno pivo és jedna kupicova borovicskát”. A hangosbeszélő tájékoztatója a régióbelieket nem becsüli meg egyformán, mivel a belföldi személyvonatok érkezésének, indulásának jelentése is csak szlovák nyelven történik. Nem tudunk magyarul kérni vonatjegyeket sem, a kommunikáció csak államnyelven folyik a kiszolgáló személyzettel.

Elégedjünk meg tehát a vasútállomás külső homlokzatán lévő Érsekújvár felirattal? Kétségkívül szívet melengető érzés, de a felsorolt többi „apróság” már nem számít?

A külső és belső, a forma és tartalom pedig egymással szöges ellentétben...

Jó lesz most megint elutazni mindenhova! Megenyhült a lég, vidul a határ, elmúlik a határzár és vele együtt a szájzár! Szinte hallani a légben, ahogy

egyszerre lélegeznek fel a felvidéki magyarok, mert újra magukhoz ölelhetik a túloldalon élő szeretteiket! Felszállhatnak a vonatokra, ahol nem jön már a határállomásokon a karhatalmi erő tesztet és munkáltatói igazolást kérni, mint egykoron útlevelet és vámcedulát. Esetleg csak a kalauz akarhat tőlünk jegyet! Netán covid-útlevelet... Bár döcögve, de „*ha elindul a vonat, a szívem majdnem megszakad...*”

HONVÁGY A RAGYOGÁS, A BŐSÉG ÉS A FORGATAG VARÁZSÁBÓL

Nagy Erika

A somorjai Striezenec Alex nevét elsősorban a hazai zenei életből ismerhetjük, a Déjà vu klub és zenekar tette őt ismertté. Első szépirodalmi könyve hatvanéves korában jelent meg. Boldog ember, aki egész életében azt csinálja, csinálta, amit szeret. Zenél, tanította a zenét, majd a szunnyadó írói énjé is a felszínre tört. A *Lucifer és az angyalok hangja* című zenés monodrámáját teltház előtt mutatták be a somorjai művelődési házban, majd pedig Pozsonyban is láthatta a közönség.

– Tavaly ősszel *Nem tudom a nevem* címmel új regényed jelent meg: egy családregény, kényes témával. Miért tartod fontosnak, hogy a nagybetűs életről írsz?

– Sokáig gondolkodtam azon, hogy ezt a könyvet valóban akarom-e? Hogy belemenjek-e ilyen kényes témába, mint a szlovák–magyar kapcsolatok. Két szálon fut a regény, az egyik a nagyapám története, aki szlovák nemzetiségű volt, a másik pedig az enyém, aki magyar gyereként nevelkedtem, magyar iskolába jártam. Valahogy úgy hozta az élet, hogy mindkét nagyapám szlovák volt, magyar feleséggel. Ebből aztán voltak konfliktusok bőven, s ezeket megírtam a könyvben is. Számptalan családot érint a téma, igyekeztem hitelesen nyúlni a szlovák–magyar viszonyhoz. Foglalkozom a könyvben a nagyapám Hlinka-gárdista életútjával, és a felvidéki magyarságot ért kitelepítések tragédiájával is. Elengedhetetlennek tartottam, hogy kimondjam, leírjam mindazt, ami évtizedek óta nyomaszt bennünket. Nálam azok a mondatok, amelyek mögött nincs élet, a második helyen vannak. Köz helyesnek tűnik, de azt mondják, a téma az utcán hever, csak le kell érte hajolni. Bevallom, témabőségben tobzodom. Szinte betemetnek, ezért arra törekszem, hogy kiírjam magamból.

– A Striezenec név elég ritka, de azért nem ismeretlen. Az apai nagyapád jelentős írói-költői tehetséggel bírt, az édesapád újságíróként dolgozott, de a folklór terén is jelentőset alkotott.

– Az első könyvem kiadója javasolta is a névváltozta-

tást. Sokáig gondolkodtam rajta, végül úgy döntöttem, nem változtatok, maradok annál, ami rám ragadt, ami lemoshatatlan rólam. Nem a név tesz valakit jó íróvá, hanem az, amit letesz az asztalra. Ezt a nevet viselte a nagyapám is, aki annak idején a légi Pálffy grófékhoz szegődött parádés sofőrnek, újságcikkeket, verseket írt, a szlovák állam idején sajtóattasé volt Berlinben, majd a háború után börtönben is ült. Érdekesként megjegyzem, hogy a Pálffy-kastély még ma is áll Kismagyarón. A Striezenec nevet viselte apám is, aki egy ideig tanított, majd újságíró-szerkesztő lett az Új Ifjúságnál, majd az Ifinél. Az egyik alapítója volt a hazai magyar néptáncmozgalomnak, koreográfusként és táncosként vált ismertté, így nem meglepő, hogy én is néptáncoltam a Csallóközi Népi Együttesben. Egészen addig, amíg a zene nem vette át a vezető szerepet az életben.

– Az írás hozzád is közel állt, már a tinédzser éveid alatt is jelentek meg írásaid az Új Ifjúságban, majd zenei beszámolókat, szakcikkeket is írtál. Mert, ugye, nem sietted el, hatvanéves voltál, amikor megjelent az első szépirodalmi köteted, a *Bíborhajnal*.

– Annak idején az érettségi után jelentkeztem a főiskolára, újságíró szerettem volna lenni. Nagy bánatomra nem vettek fel. Ennek az volt az oka, hogy a szlovák tudósomat jórészt az utcán, a gyerekek közt szedtem össze. Ehhez képest elég jól megtanultam, de kevésnek bizonyult. Akkor nagyon rosszul érintett a sikertelenség, de a zene átbillett a csalódáson. Aztán már örültem is neki. Tizenöt éves lehettem, amikor írtam egy elbeszélést Péciről, a cigányemberről, aki néhány családdal együtt a gödörben lakott. Volt neki egy öreg lova, Sári, gyakran viaskodott a legyekkel a fához kötve. Egy alkalommal, amikor Péci a kocsmából hazatérve látta, hogy kiterülve fekszik a lova, könnyes szemmel ráborult a haláltusáját vívó állatra, az még rúgott egy utolsót, mielőtt kilehelte a lelkét. A rúgás telibe találta Pécit, és szinte egyszerre haltak meg mind-

ketten. Ezt az elbeszélést a nővérem titokban beküldte az Új Ifjúságba, és meg is jelent. Ez a szösszenet a *Nem tudom a nevem* című könyvem zárórésze, és mintegy bizonyosság arra, hogy volt előzménye, hogy hatvanévesen író lettem. Volt adottságom mindig is az íráshoz, de más irányba vitt az élet.

– Igen, a zene felé, ami kitölti még ma is az életedet. Ennek köszönhetően a zenélés pezsgő évei következtek. Mit adtak azok az évtizedek? Mit jelentett a csavargó élet, az, hogy az egyik országból ki, a másikba be?

– Autodidakta módon tanultam zenélni, bár jártam zeneiskolába egy rövid ideig, ahová egy parkon keresztül vezetett az út. Emlékszem, hamar azon kaptam magam, hogy a foci jobban érdekel. A parkban a hegedűm tokja volt az egyik kapufa, a kabátom pedig a másik, és inkább a labdát rúgtam. Nem a zenével volt a bajom, hanem az iskolával, így feladtam. A néptánc után a beat- és rockzene szerelmese lettem, majd elmentem külföldre zenélni. Rengegeteg köszönhetek azoknak az éveknél: pörgős, utazós életbe cseppentem, ami változatos volt, más életforma. Amikor külföldön zenéltem, már megszületett a két fiam, és bizony gyakran sírtam, mert amikor karácsonykor a milliomosok gyerekeinek doboltam, az én fiaim nélkülözni voltak kénytelenek. Tíz évig dolgoztam külföldön, aztán hazajöttem, de nem zártam be a kaput. Ausztriába jártunk zenélni, viszont ügyeltünk arra, hogy otthon aludjunk. Ez a hakenizás huszonöt évig tartott, majd lezártam ezt a fejezetet is, és a jazz vette át a szerepet az életben. Zenész vagyok, kulturális eseményeket szervezek, külföldi vendéglátózás után hazaérkezve alapítottam meg a Déjà vu-t. Ezekből az élményekből táplálkozom még ma is. A zene és az írás összefonódott az életben. A megjelent szépirodalmi műveim témáit általában a kalandos zenésélet ihlette. A *Mi, muzikus lelkek* című könyvemben kifejezetten élet írta történetekkel foglalkozom, a zenésbarátokkal kapcsolatos élmények keltek életre benne.

– Eddig tíz köteted jelent meg a fordításokkal együtt. Szakkönyveket is írtál, ami-

Fotó: internet

ből kettő a dobolásról szólt, de az első, a *Dobok és dobosok* című kiadvány szlovák nyelven jelent meg. Miért?

– Az ok egyszerű, a *Dobok és dobosok* című könyvre nem találtam magyar kiadót, szlovákot viszont igen. A kézirattal elmentem a Madách-kiadóba is, ott találkoztam Dobos Lászlóval, akinek izgatottan mutattam meg a kéziratot. Kapásból visszautasította, de nem a minősége miatt, hanem, mert köze nem volt a szépirodalomhoz. A kiadóból kijövet magamban azon viccelődtem, hogy biztos a neve és a cím véletlen egybeesése miatt. Magyarországon, a legnagyobb zenei kiadóban mondogatták, hogy a dobolás történetét még senki sem írta meg nálunk. Hozzá tettem, hogy Európában sem. Rövid időn belül a patinás kiadó eltűnt a sülyesztőben, és a könyvemnek annyi volt. Ekkor gondoltam azt, ha nem kell magyarul, még jó lehet szlovákul. Vért izzadva lefordítottam, majd egy jó barátom, M. Nagy László vállalta, hogy kiadja. A kötetet lefordítottam német nyelvre is, és egy merészet gondolva elvittem a frankfurti kiállításra. Ott találtam is valakit az akkor még létező NDK-ból, aki ígérte, hogy megveszi a kéziratot. Én naivan a kész anyagot átadtam neki a fotókkal együtt, boldog voltam, hogy a kiutazásomat siker koronázta. Azóta nem hallottam felőle, az ígért szerződést sem kaptam meg, nem tudom, mi lett a sorsa. Már mindegy, túl vagyok rajta. Feldolgoztam a szlovák

dzsessz történetét is, ami meg is jelent, majd egy további szakkönyvem, a dob-tanítási metódusom pedig egy prágai kiadónál látott napvilágot.

– Mit jelent számodra a fordítás, vagy szlovák nyelven írni? Az első kisregényed szlovák és angol fordításban is megjelent.

– Két nyelven írni plusz teher, mint ahogy két nyelven olvasni is. Néha elkerülhetetlen volt a kétnyelvűség, amikor például Somorja kultúrelétét dolgoztam fel. Az egyes fejezetek eleve kétnyelvűen jelentek meg a *Somorja és vidéke* helyi lapban, csak később lett belőlük könyv. Magyar is és szlovák is. Mág jó érzéssel tölt el, hogy megírtam, hiszen nem sok település büszkélkedhet hasonlóval. A szlovák dzsessz történetét pedig érthető okokból csak szlovákul írtam meg. A *Bíborhajnal* anyagát sokáig nem engedtem ki a kezem közül, csiszoltam hosszú évekig. Az azóta már utánnomást is megért könyvben egy nyugatra emigrált alkoholbeteg főhős életét igyekszem hitelesen bemutatni. A könyv angol nyelven is megjelent *Amsterdam Dawn* címen, és a szlovák fordítás is napvilágot látott. Ajánlom a szerzőknek, hogy soha ne fordítsák le a saját könyvüket idegen nyelvre, mert megszenvednek vele. Persze, ezt csak másoknak ajánlom, én már gőzerővel fordítom szlovákra a családregényemet, sőt, már tárgyaltam egy kiadóval is.

novella

A GYŰLÉS

Csáky Pál

– Jelöltek, a gyűlést megnyitom – emelkedett fel a vezér.

Helyeslő moraj futott végig az egybegyűltek között. A levelek csendesen zizegtek. A legfegyvelmezlenebbek is lenyelték utolsó banánjukat, lekuporodtak. A savanna felől langyos szél fújdogált.

– Csendet kérek, fontos dolgot jöttünk össze megbeszélni – hallatszott ismét az öreg hangja. – Mindenki őrizze meg a komolyságát. A jövőről döntünk itt ma – tette hozzá elérzékenyülve.

A moraj úgy szökött föl, mint fagyos földből az illanó gejzír. Pempó, a természetes hím nagyot csapott a mellett üülő nőstény vaskos fenekére, s a válasszként elcsattanó pofon után elszabadult a pokol.

Grum, a kétméteres gibbon ugrott fel. – Ez az, kérem, éppenséggel ez az, én semmiképpen nem, ezt egyértelműen nem! Én kérem, ez ellen a leghatározottabban tiltakozom! Én mindent támogatok, ami értelmes, de ezt nem, ezt semmiképpen!

– Vigas! – sipította egy erős hang. – Mindig jár a szája, most mutassa meg, mit tud! Egy ilyen vén csepürágóért úgysem kár!

– Csepürágó a nagyanyád – zúgott felé a levegőben néhány frissen szakított kókuszdió. – Hogy merészelsz ilyet kiengedni a szádon!?

– Merészelek! – kiabálta szinte sokkos állapotban a fehér galléros maki. – És ha azt hiszed, hogy fenn hordhatod az orrod, mert barátod az orángután, akkor tévedsz!

– Befogod, vagy... – hatalmas reccsenéssel szakadt le egy ág, mindenki ugrott mindenfelé. Csoda, hogy nagyobb baj nem történt.

– Én úgy gondolom – kezdte tudálékosan egy idősebb pávián olyan elegáns mozdulatot téve, mintha valamely balettiskolában tanulta volna. – Én úgy gondolom, hogy ez egy nagyon érzékeny kérdés...

Csönd lett, csak a szél sutogott diszkréten az ágak között.

– Mondd már – türelmetlenkedett egy cercóf. – Engem speciel érdekelne.

– Mi az, ami érdekelne, kisöreg? – zengett fel egy sörényes pávián baritonja. – A helyzet világos, nemde? Az evolúció a kérdés. Ragaszkodjunk a tényekhez, kérem. Ha kibírtuk a fán millió évekig, akkor miféle ötlet szakítani ezzel? Ha jó volt itt az eleinknek és azok eleinek, de még tízezer generációra visszamenve is eleink elei eleinek, akkor miért nem jöttek? Jön egy újító, és...

– Szélhámos! – sipított bele egy füles maki. – Szélhámos, hát nem látjátok? Át akar verni mindannyiunkat! Hogy kiszolgáltattak legyünk a pampán! Míg itt, a lombkoronában mi vagyunk a királyok!

– Királyok, hihi, a királyok – kontrázott egy kapucinus majmocska. – Királyok, királyok vagyunk!

– Úgy van! – ugrott fel meglepő gyorsasággal egy mázsás gorilla. – Nem hagyjuk magunkat átverni! Olyan jól berendezkedtünk itt.

– Így van – replikázott egy gibbon. – De azért talán kipróbálhatná a dolgot valaki. Menjen a maki, én azt mondom.

– Maki barátunk nem megy sehová – hallatszott a vezér erős hangja. – Gondoljuk meg kérem, mit beszélünk!

A maki erre hálásan bújt bele az öreg lelógó szőrpmacsába.

– Kegyelem, kegyelmeztek! – szirénázott vérlázító hangon egy cercóf. – Nekem családom van, gyerekeim...

– A te gyerekeid? – röhögött vastagon egy bögőmajom. – Mind a szomszédra ütött.

– Majd ütök én mindjárt! – futott föl a hatalmas fa törzsén egy éltes gorilla, köztudottan a cercóf legjobb barátja. – Majd én rendbe rakom a képedet!

– Menjen Rózszi! – üvöltötte egy hang. – Rózszi, a szőrös lelkű gibbon. Ő úgyis ember-szabású!

– Majd átszablak én! – ugrott középre egy tekintélyes csimpánz. – Azt én mondom meg, ki milyen szabású, érthető?

– Na persze, rokon – hallatszott az egyik ágról. – Rokon, rokonka...

– Protekciós! – sipította erre egy idegbeteg maki.

– Tartsd a szád! – zúgott felé vagy húsz kókuszdió egyszerre.

– Bedolgozom a tyúkszemed a torkodba! – repült felé egy gibbon is. – Azt hiszed, nem hallottam, hogy tegnap már a neanderi völgy felől érdeklődtél?

– Akkor menjen a huskafarkú – kiáltotta valaki. – A huskafarkúnak vannak ambíciói!

– Ugyan, az dilettáns! – zúgott az ágak közül. – Még visszafejlődik amőbává.

– Mimőbává? – zörrent föl egy hatalmas gibbon hangja. – Viselkedjünk, kérem!

– Te csak fogd be a szád, a te utódod lesz Darwin! – torokkolt le valaki valakit.

– Cseeend! – dördült el az öreg hangja a főágon. –

Csend legyen! Viselkedjete majmokhoz méltó módon!

Ez hatott. A kedélyek átmenetileg lecsillapodtak. Egy apró maki állt fel, sugárzó fehér szőrzete tekintélyt kölcsönzött neki.

– Nem akarok ember lenni – mondta komoly hangsúlyval. – Majom volt az öregapám, a szépapám, miért pont nekem kellene törzsfejlődnöm? – kérdezte egy hatásos gesztus kíséretében.

Vastaps dörgött fel a hatalmas fán.

– A szívemből beszél – csatlakozott azonnal Baljos, a bögőmajom. – Minek telhetetlenkedni? Nem elég nektek az, amink van? Ez a szép majombirodalom?

– Ez az – repült fel a legmagasabb ágra egy cercóf. – Nézzetek körül, hisz mi vagyunk a teremtés koronái! Ez nem elég? Kinek nem elég? – tette hozzá pazar pártosszal.

– Így van – kontrázott neki egy jókora bögőmajom. – Van ennél több? Kinek nem tetszik a majomuralom? Ez az ambíciók csúcsa!

– Le kell tárgyalni, meg kell szavaztatni – dörgött közbe egy jogász nyugalmával egy fehérszakállú gibbon olyan mozdulatot téve, mintha máris egy igazgatói bársonyszékben érezné magát.

– Azért egy elnök csak kell a csapatba...

– Alelnökök, alelnökök – sipítottak néhányan. – Ügyvezető igazgatók...

– Főtítkárr – szólt valaki áradozva.

– Csend – hallatszott újra a vezér hangja. – Ide hallgassatok, ki kellene próbálni. Szép pálya, nagyon szép pálya. Két lábra állni, kiegyenesedni, nagyon szép pálya. Késsel-villával enni, nagyszerű pálya. Csupa jó ötlet van, figyeljete. Háborúkat szervezünk majd, feltaláljuk a jövő fegyvereit...

– Az aranypénzt! – rebegte közbe mennyei hangon valaki. – A bankokat...

– A bankárokat...

– Az inkvizíciót...

– A gyártósortokat...

– A spanyolcsizmát...

– A sztriptízt – ragyogtak fel a szemek.

– A sztriptízt, azt mindenképpen – bölintott az öreg. – A gőzgépet, felnéznek majd ránk...

– Az atombombát – kontrázott valaki.

– Azt, az atombombát! – ábrándoztak többen.

– Hirosimát! – skandálták kórusban a hülyébbek. – Hirosimát akarunk!

– Lesz, lesz – nyugtatta meg őket a vezér. – Nem lesz az a sapiens annyira sapiens...

– Nagyon szép pálya – ábrándozott egy ősz gibbon. – A gőzgépet...

– Maradi! A kommutátor motort!

– Te sznob! Inkább a többnejűséget!

– Igen, azt mindenképpen – csillogtak a szemek. – A polietilént...

– Helyes, anélkül nem élet az élet. Léghajót...

– A könyvelést...

– A kettős könyvelést!

– A baksist!

– A kasszát...

– A kasszafúrást...

– Azt, a fúrást...

– A váltóáramot!

– A villamosszéket!

– Úrhajót!

– Ez az! Repülni fogunk!

– Így van – dördült el a főnök. – Minden a miénk lesz, a jövő, a jövő! Nos, melyikötök kezd?

Síri csend lett, hosszú, mély csend.

– Menjen a maki...

– Én nem. Menjen a bögő.

– Mit mondtál? Menjen a gibbon!

– Te, kitépem a nyelved – ütött egy orángután, és újra elszabadult a pokol. Hatalmas verekedés lángolt fel az óriási magnóliafán, majmok százai vetették magukat a küzdelembe, a főnök gorillái hasztalan igyekeztek rendet teremteni közöttük. Az ág, amelyen ültem, nagyot lendült, és én, a majmok rendjének legsilányabbika, lehuppantam a földre. A nagy verekedésben észre sem vették, hogy eltűntem közülük. Az ágak közt pofonok záporoztak, vérlázító szidalmak keringtek. Üvöltözés, rikácsolás verte föl a csendet. Felnéztem rájuk, de semmi kedvem nem volt visszamászni a fára. A majmok közé.

Megpróbáltam felegyenesedni. Nehezen ment, a fenekem fájt, a csigolyáim nyikorogtak. Újból megpróbáltam, sikerült. Néhány célt tévesztett kókuszdió landolt mellettem a földön, de már nem is hederítettem rájuk.

Visszanéztem a fára, a tombolás ott csak erősebb lett.

Megfordultam, előttem egy sík mező terült el hívogatón. A savanna felől biztató szél fújt.

Elindultam.

Árnyékok 9

a Grendel-akta

GREDEL LAJOS NOBEL-BESZÉDE ELÉ

Tóth László

Noha az olvasó joggal kap(hat)-ja fel e cím láttán a fejét, sietnem kell megnyugtatnom őt, hogy nem maradt le semmiről: Grendel Lajos valóban nem kapta meg a Nobel-díjat. (Nem élt hozzá elegendő ideig?) Írónk recepciója azonban – melynek részletekbe menő feltárása, mint *A Grendel-akta* című nem régi sorozatomban többször is utaltam rá e hasábkon, a jövő feladata lesz (lenne) –, számos olyan

érdekességet és értéket rejt, melyek ismerete, tudatosítása teljesebbé teheti a róla alkotott (alkotható) képet. Így például, hagyatéka feltártságának jelenlegi szintjén az is kérdéses, hogy Grendel alábbi, szlovákul megjelent, és magyarul ez idáig tudtommal ismeretlen írásának, mely a szlovák irodalmi életben való köztudottan aktív részvételének köszönhető, létezik-e magyar eredetije (változata), azaz magyarul ír-

ta-e, melyet azután lefordított szlovákra, vagy pedig az eleve szlovákul került papírra (özvegye ez utóbbira hajlik). Maga az írás egyébként egy játékos szerkesztői ötletnek köszönheti az eredetét.

Történt ugyanis, hogy a *RAK (Revue aktuálnej kultúry)* című, 1996-tól, kezdetben kéthavonként megjelenő szlovák irodalmi folyóirat még indulása évében felkért néhány jeles szlovák író – Pavol Vilikovs-

kýt, Ján Buzássyt s másokat, mellettük Grendel Lajost is (ő a lap az évi novemberi, 5. számában olvasható) –, hogy, biztos, ami biztos, írják meg előre elképzelt Nobel-beszédüket, hogy azt a szlovák olvasók még a Svéd Királyi Akadémia tagjai előtt megismerhessék. Mivel azonban Grendel játékos szövegét nemcsak kuriózumként, hanem ragyogó tárcanovellaként is olvashatjuk, indokolt lehet, hogy az – mindaddig,

míg annak esetleges magyar eredetije elő nem kerül – magyarul, azaz fordítás(om)ban is megismerhető legyen. Azaz, hogy amennyiben hagyatéka feldolgozói munkájuk előrehaladtával mégis rábuknának az alábbi szöveg eredetijére (esetleg írónktól származó magyar változatára, vázlatára), ez a mostani, ideiglenes fordítás természetesen abban a pillanatban érvényét veszti.

A NOBEL-BESZÉD

Grendel Lajos

Tisztelt Királyi Akadémia! Hölgyeim és Uraim!*

Úgy látom, hogy annyi tévedés és melléfogás után végére jó irányba mozdultak el. Felfedezték Szlovákiát, mely, mint látják, az írók paradicsoma. Az pedig különösen öröm és megtiszteltetés a számomra, hogy a maroknyi szlovákiai magyarság irodalma sem kerülte el az Önök figyelmét.

Azt hiszem, boldog vagyok. Mivel azonban nem tudom, mi a boldogság, így csak sejtem, hogy amit érzek, az a boldogság. Nálunk, Közép-Európa törpeállamaiban két dolog szent: a futball és az irodalom. Emlékszem, hogy 1986-ban Dušan Dušek barátommal – a Nobel-díj várományosainak egyikével – a budapesti Könyvhét vendégei voltunk. Abban az évben pedig, ugyanabban az időben, mint a magyarországi könyvhét, zajlott a mexikói labdarúgó-világbajnokság is. A magyar kulturális minisztérium vendégházában laktunk, és esténként a televízióban néztük a világbajnokság eseményeit. Az egyik este a magyar válogatott nagy, feszültségteli várakozás mellett az ideiglenesen szovjeteknek nevezett oroszokkal játszott, amikor egy azerbajdzsáni író megkért bennünket, hogy nem nézhetné-e a vébét velünk, mert az ő szobájában nem volt televízió. De elkésett egy kicsit, öt perccel a meccs kezdete után kopogtatott az ajtónkon, és amikor megkérdezte, mi újság, közöltem vele, hogy az oroszok vezetnek 2:0-ra. Mire szegény azerbajdzsáni kollégánk teljesen zavarba jött, s azután már meg se mukkant, főleg miután Dušan válogatás nélküli szavakkal szapulni kezdte a szovjet játékosokat. Az oroszok pedig csak akkor nem rúgtak gólt, amikor nem akartak. Ráadásul egy tizenegyest is kihagytak, szerintem szándékosan, mert már sajnálták

a magyarokat. Gondoltam, se-baj, csak gyertek, még mindig jobb, mintha tankokkal jönnének. A tankokról Dušan sem feledkezett meg, ellenben az azerbajdzsáni kolléga minden egyes gólnál gondterhelten sóhajtott, gyanítom, azért, mert ő is a magyaroknak szurkolt. A szünetben felállt, hogy átmeny egy pillanatra a szobájába, de a második féldőre már nem tért vissza. Hat-nullás állásnál az oroszok már abba hagyták a támadást, valószínűleg azt gondolták, hogy ennyi már elég nekik, Magyarország pedig mély nemzeti gyászba borult. Még szerencse, hogy itt van nekünk legalább az irodalmunk, vigasztalódtak az emberek.

Másnap Egerbe utaztunk, ahol nehéz borokat fogyasztottunk. Itt Ladislav Fuks is csatlakozott a társaságunkhoz, aki szintén megérdemelné a Nobel-díjat. Borozgatás közben az azerbajdzsáni kollégánk is megjelent köztünk, aki elnézést kért tőlünk a 6:0-ás eredményért (mint kiderült, minden magyartól elnézést kért, még szálláshelyünk recepciójától is – nem viccelek). Nem számít, mondtam neki, hiszen még itt van nekünk az irodalmunk. Visszafelé az autóbusszban megismerkedtem egy manysi íróval. A manysiak a hantiakkal együtt a magyarok legközelebbi rokonai, és mintegy huszonötezen élnek egy, Magyarországnál tízszer nagyobb területen. Nagyon megörültünk egymásnak, és sebtében összeállítottunk egy manysi–magyar szótárt, amely mintegy száz szóból álló. A futballról nem beszéltünk. A manysi író is megérdemelné a Nobel-díjat, ha a világnak tudomása lenne arról, hogy létezik manysi nemzet is.

Azután Dušek hazautazott Pozsonyba, én azonban maradtam még egy hétig. Telefonáltam Esterházy Péternek (neki is meg kellene kapnia a Nobel-

díjat), és megbeszéltük, hogy hétfőn elmegyek hozzájuk. Tíz perc múlva Péter visszahívott, hogy ne hétfőn menjek, inkább kedden, mert hétfőn játsszák a világbajnokságon a Magyarország–Franciaország mérkőzést, s ha már az oroszoktól sikerült hat gólt bekapnunk, a franciáktól sem ússzuk meg kevesebbel. Ezenkívül az egyik öccse a magyar támadósor csillaga, és nem akar szégyenkezni miatta. (Bizony, ez az évtized egyben a magyar arisztokrácia diadalmas visszatérésének az évtizede is volt!) Végül a magyar csapatnak a hat gól helyett sikerült a franciákkal háromban kiegyeznie (ez ám a siker!), így ez a vereség már nem volt megsemmisítő, csak katasztrofális. Így hát a fiúk utazhattak haza, s még elcsíphették a könyvhét végét. Kedden pedig Péter lefordította a testvérét, majd megnéztük az Argentína–Bulgária mérkőzést, és megállapítottuk, hogy legalább az irodalmunk jó.

És örülök, hogy irodalmunk híre végre Svédországba is eljutott. A svédek sokáig csak

Bergman filmjeiből ismertem. S azt képzeltem, hogy hatalmas, bonyolult lelkük van: úgy éltek bennem, mint afféle hűvös és tartózkodó északi germánok, egészen addig, míg le nem dőlt a berlini fal, amikor is 1990 májusában a Trelleborg felé tartó komphajón végre igazi svédekkel is megismerkedhettem. Akik tényleg svéd-kék voltak. A többi viszont már kész lidércnyomás. Tíz percen belül a sárga földig leitták magukat, és majdnem felborították a hajót. A hajóőrök tízpercenként vezették el a bilincsebe vert svédek, nem tudni, hová, talán az alsó fedélzetre. A lidércnyomás a trelleborgi kikötőben is folytatódott. Autótul betereteltek minket valami irtózatosságarázsfélébe, ahol kis híján szétszedték a Škodánkat. Előttünk egy lengyel családot zaklattak – két egyenruhás férfi, egyikük Debrecenből importált bajusszal, meg egy szintén egyenruhás nő. Minden egyes üveget külön-külön megszagoltak, még a termoszukat is. „Ez mi?” Kérdezték. „Hát ez?” Végül a feleség kiborult: „Was-

ser!” Horkantotta, mire végrebékén hagytak bennünket. A valahol az alsó fedélzeten hortyogó, holtrészeg svédek nem érdekelték őket. Később rájöttem, ha odahaza egy hajón vagy egy zárt térben a sárga földig leiszod magad, a kutyát sem érdekli, a fő, hogy ne vigyél be szeszt Svédországba. Most már értem, miért olyanok a svédek a Bergman-filmekben, mintha másnaposak lennének.

Hirtelen megkedveltem a svédek – hisz olyanok, mint mi. A norvégok számukra a hegyentúli, a finnek a keleti szlovákok, a lappok meg a cigányok. Kész Közép-Európa! Ha pedig berúgnak, nem is olyan bonyolultak. Hisz, elismerem, másnaposan a mi lelkünk is bonyolult, és szeretjük, ha szeretnek bennünket. De már megyek is haza a jó hírrel: Svédországban még nem felejtették el, hogy mi a jó irodalom.

Köszönöm, nagyon köszönöm! Do videnia! Na shledanou! Viszontlátásra! God save the king!

Tóth László fordítása

* A megszólítás a szlovák szövegben is magyarul szerepel. – T. L. megj.

Bécsi időutazás

novella

UTAZÁSOM PERIFÉRIÁI

- Nem férsz a bőrödbe? Majd megmutatom én neked, hogy hol a helyed! Ha nem fogadsz szót, becsuklak a szobába, és két hétig nem mehetsz sehova!

Talán így kezdődik minden világgá menés, konyharuhába csomagolt, karóra akasztott, hamuban sült pogácsával. Később azon vesszük észre magunkat, hogy különböző kiskapukat keresünk, és lassan kikupálódunk arról, hogy hány éves kortól, mire vagyunk jogosultak. Tizennégy évesen megkapjuk a személyit, amivel már elmehetünk fagyizni is egyedül. Tizenhat évesen erkölcsileg kinyílik a világ, és ebben a korban már nem büntetik a lilomtiprókat. Aztán jön a tizennyolc,

az alkoholtalalom vége, és szerencsés az, aki Európában született, mert ez a szám máshol huszonegy. Ha szabad országba születek annak idején, és tudom, hogy megszületésem után azonnal kaphatok útlevelet, az én mesém is másként íródott volna a nagykönyvbe.

Azzal kezdeném, hogy a csecsemő útleveleket szériában nyomnám kopasz, fekete hajú és angyaltincses képekkel. És nem repülnék. Nem keseríteném meg utastársaim életét ordításommal, és nem folytatnám szét mézesmázos cukiságokkal édespofoiságot. Csúsznék-másznék folteltől falig, konyhától bejáratig, játszótértől homokozóig, lakótelepen szomszéd lábtör-

lőjétől a veszélyes lépcsőig, családi házban a garáztól a hátsó kert zöldsövényéig. Az útlevelet eltenném emlékebe, tanulságul az utókornak, hogy a szabadsághoz nem kell igazolólap.

Az osztálykirándulásokat sose hagynám ki, főleg az emlékek miatt. Vannak, akik a mai napig kívülről fújják az osztálynévsort, tudják, mi volt a sítanfolyam indulója, mi volt osztálytársnőnkön, Julin, hetedikben az első táncos-zenés összejövetelen, a közösségi teremben, és mit sipított a füledbe a harmadik pohár olcsó bor után Gyuszi két faház között, a kivilágítatlan ösvényen.

Tizennyolc, majd huszonkét évesen széttörném a kor-

látokat, fejest ugranék az életbe, hirtelen leszakítva az összes kordedvezményes utazás lehetőségét. Mindennemű elvárás nélkül. A radiátoron is elaludnék keresztben, csak hadd mehessek! Hátizsákkal a vállamon rongyosra lépném túrabakancsomat, magamra húznám légáteresztő ruháimat, és hagynám az életet magamba áramolni. A pénz nem akadály, elsődlegesen csak az élmény motivál. Bármilyen áron. Ha pénz nélkül, akkor éhesen, ha kell, mert bízni kell, hogy mindig lesz egy utunkba akadtt idegen, aki megosztja ételét, akad pihenőhely egy fa alatt, a paplakban, vagy csak úgy, bekopogva a hely első házának ajtaján.

Harminc körül disztíngáltabb a felfedezés vadsága, sokat akarok és egyszerre. A szálloda bárja örül ennek a legjobban, és az az alkalmi partner, aki társaságát hajlandó megosztani velem. Itt már vigyázok vonalaimra, mit engedek láttatni, és mit nem. Disztíngáltan kipipálom az összes kötelező látnivalót, a prospektus szerint, engedve, vezetve, minél nagyobb tudást szerezve. Lexikális tudásom gyarapszik, ösztönös élménytáram kimerül az egy országban megtett kilométerek számában.

Negyven körül még vadabb az elutazás, de itt már a minőségre adok. A határ a csillagos ég. Végigeszem az összes éttermet, végigszagolom a repülőterek duty free parfümériáját, megnézem a Louvre, a Tate, az Ermitázs, a MOME, a Guggenheim top tíz látnivalóját, mert most nincs időm megemészteni a világ összes remekét, de majd egyszer, ha nyugdíjas leszek, ami sose leszek, olvasni fogok, képeket elemezni, múzeumokba járni és koncertekre, megértem Vivaldit és Brahms, élvezem Vivaldit, Chopint és Csajkovszkijt, de addig szelektálom kedvenceimet trend, divat és újdonság alapján.

Ötven körül csak minőség van. Mindenképp. Csak minőségi elutazás, minőségi fogyasztás, minőségi élvezet, minőségi környezet. A countryt steakkel eszem az Államokban, a lírai sanzont csigával Franciaországban, a dallamos sláger paradicsommal és tésztával Olaszországban, fadot portói borral Portugáliában, a meditív didgeridoot egy habkőnyű pavlova tortaszelettel Ausztráliában. A serkentő haka energiáit Új-Zélandon

hangival pótolom, a polkát Lengyelországban vodkával öblítem, a tangót Uruguayban matéval élénkítem, a magyar csárdást paprikával serkentem, az ír sztepp tánca barna sört szomjazom.

Hatvan felé türelmesen kiállom soromat a Születés Templománál, a Sixtusi Kápolnában, a Taj Mahal előtt, az Eiffel-torony lábánál, Disneylandben, a pannonhalmi könyvtárban. Rovaniemiben a Mikuláshoz, Barcelonába a Sagrada Família, egy Andrea Bocelli-koncertre, egy Scorsese-filmbemutatóra, egy Milánói Scala előadásra, egy Sidney-i operára Erwin Schrottlal a főszerepben Don Juan szerepében, Brégenzen a nyári fesztiválra a Bódenitavon.

Hetvenen túl tapintom a zenét, hallom a látványt, érzem a hangot, ízlelem az érzést, tudom a mindenséget, tapasztalom a művészetet, megélem a korlátlanságot, fejest ugrok a tengerbe, megmártózom az időben, dimenziók között sétálok, álom és ébrenlét összefolynak, én vagyok Dalí és Kahlo, Mária Magdolna és Jézus, Isten és ember, férfi és nő, semleges, nemtelen, kiscserepek. Még tanulom az apró részleteket, belemerülök a pergamenekbe, az egyiptomi tanításokba, a piramisok titkaiba Mexikótól Japánig, a tekerces hieroglifáiba, a hódítók portyázásaiba, a háborúk értelmetlenségeibe, a helyszínek emlékeibe. Másként látom a világot, fejjel lefelé.

Nyolcvanévesen már okosabb vagyok a Dalai Lámánál, tapasztaltabb anyámnál és apámnál, tagja a vének tanácsának egy irokéz törzsben, bízva a halhatatlanságban. Követve a közhelyeket egyre gyakrabban feledkezem bele a naplementébe, és látom tovább érezkedni a horizonton túl, majd reggel felébredve narancsszínűre és vörösre színezi az egész napomat.

Kilencvenévesen már látam annyi természeti csodát, éreztem sok földi szívcsakrát, kóstoltam igazi forrásvizet és ettem megannyi égi manna, tapintottam selymet és bársonyt, puhát és meleget, merültem tejbe és vajba, hallottam madarak csicsérgését, szagoltam frangipánit Hawaii-on, és összegyúrtam világot a szemhéjam mögött, korlátlanul teremtve.

Százévesen Isten lettem, és megteremttem a tökéleteset. Egy szobában.

Rajcsi Adrienn

Lány kőkenyben

Úton-útfélen

BICIKLIVEL VÁMBÉRY NYOMÁBAN

Bujna Zoltán

Nincs változás úgy, hogy közben minden marad a régiben. Az első lépés megtétele a legnehezebb. Így van ez a világhírással is. Ha megteheted, hogy csak a szívedre hallgass, ne tétovázz egy percet sem! Indulj el! Nem fogod megbánni. Ezekkel a gondolatokkal kezdtem a 2013-ban megjelent könyvemet, amelyben Vámbéry Ármin nyomdokaiiban indított kerékpáros expedícióról írok.

A cél Közép-Ázsia volt, 150 évvel azután, hogy a kalandos életű felvidéki utazó számarháton járta be ezt a vidéket. Útja során számtalanszor került veszélyes helyzetbe. Életét kockáztatva, dervisruhában jutott el a mai Üzbegisztán területén található Szamarkandba és Buharába. Mai szemmel nézve nagyon lassan utazott, ráadásul többször megállásra kényszerült az időjárási és a geopolitikai viszonyok miatt. Ugyanakkor az úton eltöltött időnek köszönhetően sokkal jobban kiismerte az Ázsia kánságaiban és emírségeiben élő népeket, belelátott a keleti kultúrába, viselkedésmódba és az iszlám vallással is alaposan megismerkedett.

Ma repülővel órák leforgása alatt kényelmesen megtehető egy ekkora út, de valljuk be, nagyon ingerszegény formája ez az utazásnak. Az idő luxus lett, mert akinek van, az megteheti, hogy ne rohanjon el a fontos dolgok mellett. Ugyanakkor, ha körülnézünk magunk körül, azt láthatjuk, hogy az embereknek

sokszor a saját környezetükre sincs idejük. Nem csoda, hogy a Vámbéryhoz hasonló utazók mára már alig léteznek. Saját tapasztalatból írom, hogy egyébként ez a fajta rohanás és életmód inkább csak Európára, vagy talán a kelet-európai emberre jellemző. Iránban például nem szokás kapkodni vagy sietni. Mañana – mondaná a spanyol, de ehhez az életfilozófiához Iránban jön egy jó adag vendégszeretet, odafigyelés és kölcsönös érdeklődés. Nem csoda, hogy egy hónapos iráni utazgatás után ismét visszatértem a perzsák közé. Fantasztikus volt megtapasztalni ezt a belassulást. Szerintem az orvosoknak tableta helyett napi egy óra önidőt kéne felírniuk a pácienseiknek, amikor csak lelki elmélyüléssel, madárcsicsergés hallgatásával, vagy vízparton ücsörgéssel szabadna foglalkozni.

De térjünk vissza Vámbéryhez és a nyomában indított kerékpáros expedícióhoz! Menynyire volt ez sportteljesítmény akkor és most? Mert úton lenni nem könnyű kihívás. Az utazó állandó problémamegoldó módban üzemel, nem árt egy jó adag emberismeret, hiszen rendszeresen szorul mások segítségére, soha nem tudja, hol éri az este, és az időjárási körülmények is nagyon megnehezítik a vándor életét. A Kara-kum sivatagban, Türkmenisztánban, lehet akár 50 fok is a nap alatt. Ilyen körülmények között tevekaravánnal végig-

sétálni Ázsia sivatagjain nem kis kihívás. Ráadásul nem volt Vámbéry zsebében okostelefon, amin tudott volna az otthoniakkal csetelni. Ahogy már írtam, a mai ember számára ez a fajta utazás már nehezen elképzelhető. Viszont bringával sem volt egyszerű, hiszen egy túrabringa súlya felszereléssel 50 kiló, és a Pamír-hegység hágói több helyen 4500 méter fölé magasodtak. Otthonról tervezve mindez jó mulatságnak, férfimunkának tűnt, de a térkép nem jelezte az erős szembeszélet, a homokvihart, a több száz kilométeren keresztül tartó rázós utat.

Van, aki minden utazás előtt részletesen utána olvas a hely történelmének, látványosságainak. Én azok közé tartozom, akik inkább utólagosan néznek utána a dolgoknak. Akkor már van mihez kötni a tájat, az embereket, a városokat. Ráadásul, ha Közép-Ázsiában jár az ember, olyan érzése támad, mint ha egy élő történelemkönyvben utazna, hiszen az emberiség fejlődésének, a civilizáció kialakulásának egy jelentős szakasza ehhez a vidékhez kötődik. Nem véletlen, hogy Vámbéryt is a magyarok származásának kutatása indította el útjára, és pont azért tanulta meg szinte az összes türk nyelvet, hogy megerősítést szerezzen elmélete bizonyításául. Tudjuk, hogy a magyar nép lovasnemzet, és a jurtakultúra közel áll szívünkhöz. Nyitott szemmel utaztam én is, és Kirgizisztánban azt

Bujna Zoltán, a biciklis dervis

Fotó: internet

éreztem, hazaértem, ez lehetett a mi őshazánk. Határtalan legelők, amerre a szem ellát, lovak, jurták a messzeségben, hóval fedett hegységek a horizonton. Persze ezek csak szimpla érzések. 1100 évvel a Kárpát-medencébe való megérkezésünk után nehéz nyelvi és kulturális hasonlóságokat keresni Ázsiában.

Gondolkoztam azon, mennyire lehet menekülés a világgá menetel? Arra gondolok, hogy elindulunk valahová, egy hosszú útra, és magunk mögött hagyjuk a gondjainkat. Sokan azért mennek el a Caminóra, a spanyolországi zarándokútra, mert valami nagy változást várnak az úttól. Azt gondolják, amint útra keltek, az otthon hagyott gondok megszűnnek. Bizonyára képes az utazás megváltoztatni

az embert, és utána másképp éli meg a mindennapi élet nehézségeit, ugyanakkor úgy jó útra kelni és utazni, hogy az ember életében otthon is minden a helyén van. Nagyon fontos látni a szegénységet és a gazdagságot, megélni olyan emberek boldogságát, akik az utolsó falat kenyérüket osztják meg velünk egy kályha melege mellett, és tudnak optimistán tekinteni a jövőbe. Az ember rájön, hogy nem is születünk mi itt Európában olyan rossz helyre, hisz iható a vízünk, van mit ennünk, van lakásunk és munkánk. Olyan dolgok ezek, amelyek nem mindenhol természetesen a világban. Azt hiszem, az utazás a legjobb módszer az egészséges értékrend kialakításához. Olyan kincs ez, amely életünk végéig megmarad, és senki nem veheti el.

vers

Saitos Lajos

Tetszés szerint továbbírható

(Egy Rózsa Endre-vers folytatása)

- Amikor az eszmét elvetik a rögbe, abból lesz a rögeszme.
- Kezdet és vég között a valóság – rajta kívül az örökkévalóság.
- Ember ha alkot, az Isten pihen, de teremtményen van fél szeme...
- Törés nélkül nincsen cserép – tűrés nélkül nincs feszület.

5. Ha egy ember megharagszik,
s ha egy asszony – majd megbékül.

6. Szeretni ott nagyon nehéz,
ahol a gyűlölet ugrásra kész.

7. A télikertben nyáron mi dolgozod?!
A hullott virágfejeket elhordod...

8. Őrzés nélkül nincs terület,
önzés nélkül nincs felület!

9. Szíveden masni szívedben rög
– ez a túlélő göröngy...!

10. Látom Imi stációit –
halál-imitációit...!

11. Fű, fa, virág, bogács –
beszéd helyett hallgatás!

12. Csak az órát veszítetted el,
de a te időd veled maradt!

A rózsák vére

Gennadij Ajginak

A rózsák vére
megfolyik
a forró alkonyatban...

a fehér – fehéret
a sárga – sárgát
a piros rózsza – vérpirosat
könnyezik...

a rózsák tövise
vért kíván...

a rózsák vére – könnyeket!

könyv

FÜSZEREZETT EROTIKA

A fiatal szerző, Tóth Lilith Viktória első kötete, a *Túl sok világ* egy üde színfoltja lehet a modern költészetnek és a szlovákiai magyar irodalomnak. Már a kötet címe is elgondolkodtatásra készíti az olvasót, hiszen többféle módon értelmezhető, ugyanúgy mint a szövegek, amikről nem tudjuk egyöntetűen kijelenteni, hogy fehérek vagy feketék. A címet értelmezhetjük úgy is, hogy egy gondolataink által létrehozott világon túli birodalomba kerülünk, de felvetődhet annak az értelmezési lehetősége is, hogy a mai társadalmi viszonyokban egyre gyakoribb a szorongás, és az érzelmi kiszolgáltatottság már túl sok. Ezzel is értelmet

adva a címnek, hogy képtelenek vagyunk megemészteni, ami a minket körülvevő világban zajlik.

A kötet nagyrészt verseket tartalmaz, illetve néhány rövidebb prózát. Lilith költészetét ismerve a versciklusokban megjelenő fő témák az erotika, az emberi test, a szexualitás és a nőiség mibenléte, és ezek az elemek vannak felvonultatva trágár, szókimondó stílusában. Sokszor vetődik fel a kérdés, hogy irodalmi tabu-e az erotika. A világban, ahogy egyre fejlődik, még sokszor tabutémaként kezelik az irodalomnak eme rétegét, de a szerző verseivel azt érzékelteti, hogy a költészet az egyén belső világának, érzé-

seink, élményeinek, gondolatainak kifejezőeszköze, ezért az emberi életnek minden egyes szegmensét hivatott megénekelni. A verseket különlegessé teszi, hogy bár az írások néhol nyersegek, és olyan témákat feszegetnek, amiről az emberek nem szívesen beszélgetnek, mégis a sorok között ott lapul a szerző érzéki finomsága, ahogy ezeket a dolgokat tálni képes:

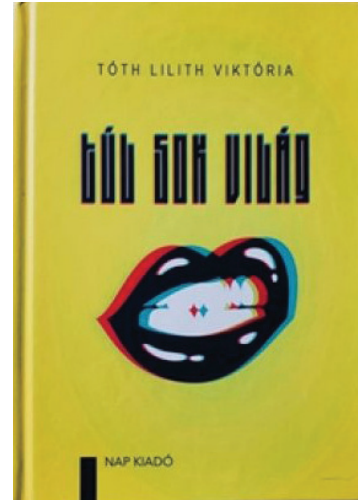
„...van az érzés amikor
megszületsz
de van mellette a hiány
aztán kitölti egy árnyalat,
család
előszűrődik a vérből
mint árvácska a semmiből
feminista hajad horror illat,
újra

egy bögréből isszuk a bort
irodalmat kenünk fel a falakra”

A szerző a szövegekkel egy éles határt lép át, ami képes megosztani az olvasókat. Még a mai napig is sokan úgy gondolják, hogy az erotikának nincs vagy csak mérsékelten van helye az irodalomban.

Tóth Viktória kötetét bátran ajánlom mindazok számára, akik szeretnének valami újat és nem megszokottat olvasni, képesek a költő által közvetített, modern köntösbe csomagolt érzésekkel azonosulni. Az egyes megjelenő témák kissé provokatívak, de ugyanúgy részei a kultúránknak, hiszen ahogy az ember élete során változik, úgy a

Katona Nikolas

művészet sem vész el, csak átalakul.

Tóth Lilith Viktória: *Túl sok világ*, Nap Kiadó, 2020

HETVENHÉT ÍRÁS A FANTASZTIKUMRÓL

A populáris kultúra ott van a mindennapjainkban: sok esetben elég csak felpillantani a könyvespolcunkra vagy éppen bekapcsolni a tévét, rádiót, internetet. Sokan felszínes szórakozásnak tartják a kitalált világai, fényes/zajos megoldásai miatt. De tegyük fel magunknak a kérdést: valóban igaz ez? Csak és kizárólag ennyi lenne az egész? Az utóbbi évtized(ek) szerencsére változást hoztak a populáris kultúra befogadásában és értékelésében. Ma már egyre több olyan kutató van, aki foglalkozik tudományos „környezetben” a populáris kultúrával, annak ellenére, hogy még mindig vannak olyanok, akik zsigerből lekicsinylik

ezt a zsánერიrodalmat. Pedig, ahogy mondani szokták, mindenben és mindenhol lehet találni jót és rosszat is.

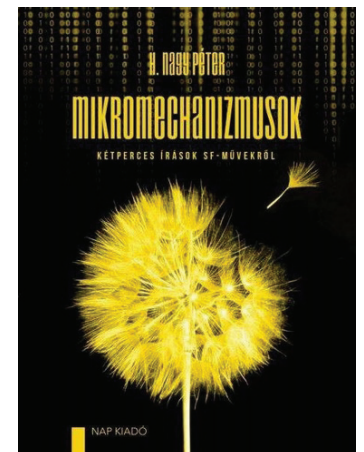
H. Nagy Péter *Mikromechanizmusok: Kétperces írások SF-művekről* című kötete 2020-ban jelent meg a Nap Kiadó gondozásában Duna-szerdahelyen. Ahogy azt már a cím is elárulja az olvasónak, olyan kötetről van szó, amely több rövid recenziót foglal magába egy-egy tematika, kérdés köré szervezve azokat. A szerző az előszóban kifejti, hogy ezek a szövegek nem tartalmi összefoglalók, illetve nem azért íródtak, hogy az egyes elemzett műveket értékeljék a hagyományos értelemben véve. A

kötet összesen hetvenhét szöveget foglal magába. Hét részre tagolódik, mindegyikben tizenegy írás olvasható. Ezt a „szövegalmazt” olvashatjuk a hagyományos módszerrel, vagyis A-tól Z-ig, de lehet pusztán egyet-egyet is kiragadni közülük (érdeklődésünk alapján), tehát az olvasóra van bízva az egyes szövegek befogadása. És most jöjjön a DE! Minden egyes szövegben találhatunk egy-egy apró kis kódot, amely utal egy, a kötetben már meglévő másik írásra is. Így akár sakkozva is ugrálhatunk: ez a megoldás talán azoknak lehet még inkább érdekes, akik emlékeznek a 90-es évek lapozgató szerepjátékos könyveire.

Természetesen a szerző az olvasóra bízva a szövegek befogadásának „sorrendjét”.

Ahogy azt már fentebb említettem, a kötet hetvenhét írást tartalmaz. Az első „szakasz” az alap/dilemma kérdéskörrel foglalkozik, olyan szerzőket említ, mint Cory Doctorow, Paolo Bacigalupi, Kim Stanley Robinson, vagy a nagyközöniség számára ismertebb Dan Simmons, vagy Philip K. Dick. A második részben a hagyomány/kép téma köré csoportosított írások találhatóak. Itt Octavia E. Butler és Jeff VanderMeer kaptak három-három elemzést, és ugyanitt olvashatunk Neil Gaiman: *Csillagpor* című kötetéről is. Ugyancsak olvashatunk Brandon Hackett (Markovics Botond) egyik regényéről, aki az idén elnyerte az egyik Zsoldos Péter-díjat (amelyet sci-fi, fantasy, weird, fordítás, stb. kategóriában osztanak ki). A harmadik blokk az identitás/elmélet kérdéskörét járja körül. A negyedik szakaszban a téridő/fizika a meghatározó tematika. Az ötödik részben a média/technológia megjelenéséről, fejlődéséről és veszélyeiről (vagy éppen előnyeiről) van szó. A hatodik blokk a kontextus/fantasy kérdéskört veszi górcső alá. Kiemelném Neil Gaiman *Tűkör és füst* című elbeszélésének elemzését, amely lényegét tekintve egy Hófehérke „értelmezés”. Ha pedig figyelembe vesszük népmeséink eredetét (ne a Grimm „feldolgozásra” gondoljunk!), akkor könnyen megérthetjük, hogy az említett karakter és a vámpírismus bi-

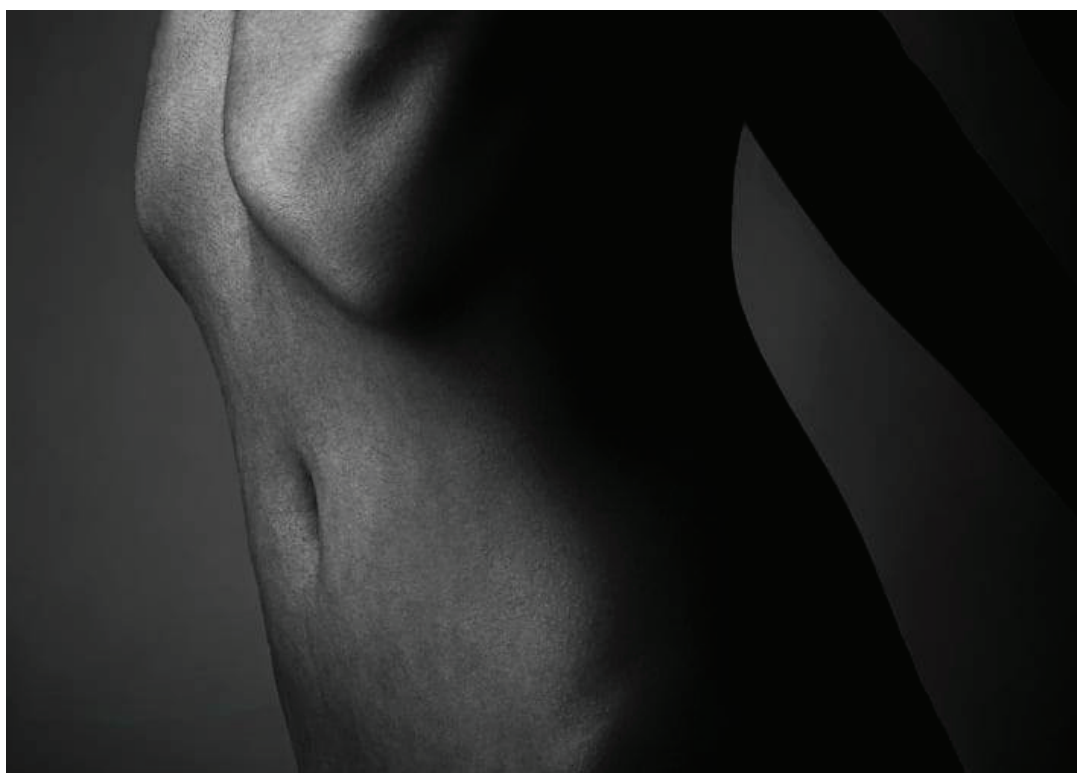
N. Juhász Tamás

zony nem is állnak olyan távol egymástól. A hetedik, egyben befejező rész a zsáner/egyéb írások gyűjteménye. Ebben a részben olvashatunk a Teremtőerő-trilógiáról (részenként egy-egy szöveggel) – aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy Moskát Anita a harmadik könyvével szintén idén nyerte el az egyik Zsoldos Péter-díjat, ami azért is különleges, mivel a díj történetében ez az első eset, hogy a regénydíjat női szerző kapta meg.

A kötetet mindazoknak tudom ajánlani, akiket érdekel a populáris kultúra, és ezen belül is főképp a tudományos-fantasztikus (egy kis fantasyvel „fűszerezett”) irodalom. Bár a szövegek tartalmazznak szak-kifejezéseket, az egyes tanulmányokkal ellentétben nem ezeken van a hangsúly, így elolvasásuk nem válik feleslegesen nehézkessé az átlagolvasó számára sem. H. Nagy Péter kötetét érdemes kézbe venni és elolvasni.

H. Nagy Péter:
Mikromechanizmusok,
Nap Kiadó, 2020

Árnyékok 8

színház

HÉTKÖZNAPI TRAGÉDIÁK

A rendes lányok csendben sírnak a Vígsház színpadán

Finta Viktória

Noha eltelt több mint húsz év, a dunaszerdahelyi maffia emléke ma is élénken él a köztudatban, sőt most kezdjük igazán felfogni és feldolgozni a történeteket. Az utóbbi években számos könyv jelent meg a témában, például *A klán* Szomolai Tibortól, vagy az *Elásott igazság* Barak Davidtól. Kicsit más stílusú Durica Katarina *A rendes lányok csendben sírnak* című regénye, mely 2018-ban jelent meg a Libri Kiadó gondozásában, 2021-ben pedig a Vígsház művészei alkalmazták színpadra – igaz, egyelőre csak online közvetítésben látható.

Kíváncsian vártam, hogy a

laptopomon elinduljon a felvétel. Nehezen tudtam elképzelni a regény színházi adaptációját. Az egész inkább elbeszélő jellegű, kevés párbeszéddel és akcióval, azok is nehezen kivitelezhetőek színpadon. Kovács Krisztina dramaturg kreatív megoldással szolgált: az egész színdarab monológok sorozata, melyeket, akár csak a könyvben, a három nő felváltva mond el. A színpad mindvégig egy lakást ábrázol. Túlzásfoklatsága, és helyiségeinek sajátos világa jelzi, hogy egyszerre három különböző lakást látunk magunk előtt. A színésznők legfeljebb néma mozdulatokkal vagy pillan-

tásokkal reagálnak egymásra, de párbeszédbe sohasem lépnek. Élik a saját életüket, külön, és ha a szálak néha össze is fonódnak (hisz egyazon tömbházban laknak), azt csak a szövegből tudjuk meg.

A rendes lányok csendben sírnak színpadi változata rendkívül szöveghű, csupán néhány apró részlet maradt ki a regényből. Így, aki csak megnézi, az is olyan pontossággal ismeri meg a történetet, mintha a könyvet olvasná. Engem a színdarab talán még jobban megfogott, köszönhetően a három színésznőnek (Balázsovits Edit, Kiss Mari, Márkus Luca), akik mind áthatóan, mély átérzéssel játszottak; illetve Kovács Krisztinának, aki nagyon szépen és érzékenyen dolgozott a szöveggel. Paczolay Béla rendező is mindent megtett, hogy a színésznők közti minimális interakció ellenére minél mozgalmasabbá tegye az előadást. A legtöbb esetben ez nagyon jól sikerült, némely akció azonban pótcselekvésnek tűnt – például amikor Hilda formákat nyírt papírból, aztán csak úgy az asztalon hagyta. A Boney M együttes *Rivers of Babylon* című dala (mely a maffiózók autójában szólt, mikor elvitték Hildát) viszont szép visszatérő motívum volt.

Bár nem voltam biztos benne, hogyan tud a színház streamelt formában megszólítani, összességében az online tér ellenére is igazán minőségi művészi élményben volt részem. Azonban felmerült bennem pár kérdés: egy magyarországi nézőt is ugyanúgy megérinthet ez a darab, mint minket, felvidékieket? Hisz az egész rólunk szól, egy sajátos

helyzetről egy sajátos korszakban és környezetben. És vajon akkor is ilyen hatással lenne ránk, ha nem igaz történeten alapulna, hanem csak egyszerű fikció lenne az egész?

Persze ezek pusztán elméleti kérdések, a válaszokat pedig csak találgatni lehet. Nem vitás, hogy *A rendes lányok csendben sírnak* legfőbb erőssége épp a témája. Rendkívül

fájdalom, félelem, megalázás. A '90-es években az emberek, különösen a nők életének ez szerves része volt. A statisztikák, a leleplezések, az akták csak száraz információk halma, ha nem látunk mögöttük emberi sorsokat. Hisz így lesz csak értelme a további kutatásoknak – s az a cél, hogy ilyesmi ne ismétlődhessen meg! Ezért jelentős Durica

hálás vagyok, hogy volt bátorságuk ehhez a témához nyúlni. A dunaszerdahelyi maffiatörténetnek ezen részével kevesebbet foglalkoznak, pedig erről igenis beszélni kell! Hisz amellet, hogy ismerjük a tényeket, fontos azt is tudatosítani, mi van mögöttük:

Katarina könyve és a Vígsház darabja. Hétköznapi emberek életét mutatják be, a maguk minden gyarlóságával, örömeivel és tragikumával. Ha belegendolunk, hány hasonló eset történt még, csak köszönet illeti az alkotókat, amiért felhívták erre a figyelmet.

vers

Debreczeny György

batyum húsomba váj

Thomas Bernhard nyomán

fonnyadás

almák fonnyadnak el a fűben
hacsak a disznók fel nem zabálják őket
a disznókat emberek zabálják fel
az emberek pedig ládákból bújnak
a föld alá hogy táplálják a növényeket

elég

elég meghalni s tovaszállni
és tág szemekkel nézni a folyót
feltámadni a tűzben vagy a vízben
vagy a kopár mezőn
ahol agyonütnek a parasztok
és elkészítenek vacsorára

egy pár vízhatlan cipő

egy pár vízhatlan cipőm sincs
pedig régebben volt egy túrabakancsom
szarvaszúrral kengettük hogy át ne ázzon
és gypjűzoknim is volt nekem
de most egyik sincs

kinőttem és engem kinőtt a világ
megyek a hóban mezítláb
és nem találok kinőtt rongyaim
és nem talál engem a világ
bár csak elmondhatnám milyen gyakran
szerettem volna
gyapjűzoknit és túrabakancsot húzni
szarvaszúrral kengetni amputált lábamat

batyum a hátamon

batyum a hátamon a húsomba váj
egy repedt sarkú kurvát cipelek
a bőrgyógyászatra viszem
hogy sebeit bekötözzék

képzőművészet

GÖMÖRI ÁRNYÉKOK FEKETE-FEHÉRBEN

Juhász Dósa János

Kresnye András szemtelenül fiatal, még közelebb a húszhoz, de már számos, így egy betiltott kiállítás is van már mögötte Gömörben. Ő pedig várja az újabb kihívásokat. A koronavírus ugyan keresztzte a munkáját, mégis bízik abban, hogy egyszer, mielőbb, ennek az időszaknak is vége lesz, s a nagybalogi táj fotózásán kívül gépét a stúdiójában és lakodalmakon, rendezvényeken is ismét el tudja majd kattintani.

Első gépét még édesapjától kapta, s már akkor tudta, egy életre elkötelezte magát a fotózással. Mivel a környéken egyetlen középiskola sem foglalkozott fotósoktatással, így maradt a fodrászat, de már ekkor kereste a lehetőségeket. A tájfotózás mellett a portréfotózás is érdekelte, s mivel úgy döntött, egész életében ezzel szeretne foglalkozni, fotóstúdiót nyitott, és elvállalta esküvők, rendezvények fotózását is. Az utóbbi években ő lett a Szepsiben és Buzitán megrendezendő Egressy Béni Országos Színjátzó Fesztivál udvari fotósa is. Sajnos, a koronavírus ez utóbbiakat teljesen ellehetetlenítette, sőt volt, amikor a kijárási ti-

lalom miatt a stúdiójában sem fogadhatott senkit. „Maradt” a Balogvölgy megőrkítése.

Évekkel ezelőtt egy barátja hívta fel a helyi sajtó figyelmét a tehetséges fiatalemberre. A Benedek László fotóművész által vezetett Gömöri Fotóklub adott lehetőséget első kiállítása megrendezésére, amelyet hármasban követett el Micsuda Andrással és Mihályi Szabolccsal. A tárlat a *Nők a tájban* címet viselte, s a három pályakezdő összevonta két kedvenc témáját. Volt, aki a fenséges gömöri és nógrádi táj mellett egy hölgyet, s volt, aki több modellt is bevont a kiállításba. A tárlat megjárta a három fotós szülőhelyét, így Füleket, Balogfalát és Nagybalogot, sőt a felújított várgedei Sztojkovics-kastélyban is látható volt. Első önálló kiállításának (*Bangyó fele*) a rimaszombati Városháza Galéria adott otthont, s itt került bemutatásra a bécsi és budapesti hangulatokat felvillantó tárlata is. Előbbit Bécs akkori főpolgármestere, utóbbit pedig Ferdinandy György Prima Primissima-díjas író köszöntötte kedves szavakkal: „Lehetséges-e, hogy az ember egyszer csak, nyolc-

vanévesen, felfedezi a szülővárosát? A helyet, ahol több mint fél évszázadon át – legalábbis úgy hitte – nyitott szemmel és szívvel járta annak macskaköves útjait? Kresnye András képeit nézegetve elszégyellem magam. Milyen gyönyörű a hely, ahol születtem, és igen, milyen rosszul láttam eddig, miközben azt képzeltem: ismerem. Ez az ifjú ember istenáldotta művész. Felfedezi és egy neofita friss szemével látta Budapestünket, a Kárpát-medence festői fővárosát. Mégsem turistakalauz ez a képsor. A Dunán grasszáló sétahajók alatt vidáman úszkál a sűrű szemét realizmusa. Újrafelfedezés? Köszönöm, András, hogy megmutattad nekünk egy fiatal művész szemével, szeretett szülővárosunkat! Hogy volt hozzá erőd, elszántságod, szemed és szíved!” – Ferdinandy köszöntő szavait a *Különös boldogság* című kötetébe is beszerkesztette.

A Városháza Galéria viszont már nem vállalta az *Árnyékok* című kiállítását, az utolsó pillanatban betiltotta azt, mondván, a tárlat anyaga fekete-fehér, túl depressziós, s túl erotikus. A tárlatot végül pár héttel

később egy másik galériában mutatták be nagy sikerrel, de az egyik közösségi hálón felfedezve a képeit sok-sok rajongó visszajelzést kapott. „Egyik nagy vágyam, hogy aktokat fotózzak, de ez itt Gömörben nem is olyan egyszerű, hisz alig

akad jelentkező erre a feladatra” – vall a terveiről, s már alig várja, hogy az élet visszatérjen a régi kerékvágásba, s ismét teljes erőbedobással dolgozhasson.

Mert Kresnye András sosem adja fel.

Hegedűl a nyomor

novella

HOMÁLY

Először akkor tűnt fel, amikor még semmi baj nem volt. Amikor még abban a hiszemben élt, tudattalanul, hogy őt semmi rossz nem érheti. Amikor a gondok-bajok elkerültek. Amikor kicsattanó erőnek örvendett. Amikor minden, amihez hozzányúlt, sikerré és pénzzé vált. Az aznapi bevételt számolta éppen. Fent, baloldalt jelent meg. A szeme sarkából látta. Fekete átlátszó homály, amely őt figyelte. Megállt a keze. Nem nézett oda, nem mert odanézni. Elfejtette, mennyit számolt össze. Újrakezdte. A homályt még mindig érezte, de lassan felszívódott. A kellemetlen érzést elhessegette magától, az összeszámolt összeg elégedettséggel töltötte el. Nem nézett a sarokba.

A gyűrött, izzadt párnákon pihentek. Az előző percek

múló élvezetét egy cigarettával próbálta tetézni, megtartani. Vagy inkább meghoszszabbítani. A mérhetetlen üresség azonban nem csitult – leszámítva a pénzszámlálás önfeledt perceit. Vágyott valamire, ami újratölti. Évek óta (vagy inkább mindig is) arra vágyott, hogy valami enyhítse. Mindhiába. A beszívott füst egy pillanatra megtöltötte a másfajta élvezettel. Akkor jelent meg ismét: a bal felső sarokban. A tüdejéből kiengedett füst feloszlott, a fekete homály azonban nem. Sűrűbb volt, mint az előző alkalommal. S mintha nagyobb is lett volna. Ezúttal oda kellett néznie, de gyorsan elkapta a tekintetét. Szívét egy pillanatra megmarkolta a félelem. Oldalra nyúlt, a másik testéhez, hogy újra átadja magát a gyönyörnek. Ez tűnt

az egyetlen menekülési útvonalnak.

Minden, amihez nyúlt, arannyá vált. A szerencsét és a sikert nem bírta magáról lerázni. Kapcsolatai kiterjedtek, a pénz, bármilyen iramban szórta, egyre csak gyűlt. Tízret kiadott, húszezer jött vissza. Egymillió elveszett, kétmilliót nyert. Pénzben mért mindent. Luxusjáratok, luxusutazások – néha luxusnők. Luxustárgyakkal vette magát körül. Mindenkől a legdrágábbat. De minél többje lett, annál jobban mardosta az üresség... Épp a bank alagsorában lévő széfbe rakta újonnan vásárolt értékpapírjait, amikor a bal felső sarokban megjelent. Nem tudott nem odanézni. A sűrű fekete homály mintha hideg fuvallatot is hozott volna magával. Baljóslatúan go-

molygott. Hideg félelem járta át, s most már nem tudta elhessegetni a gondolatot, hogy valami rossz van készülőben.

Külföldi utazást szervezett. A legjobb hely és a legdrágább hotel után kutatott, amikor a bal felső sarokban ismét megjelent. Szinte odarántotta a tekintetét az a tömény feketesség, fenyegető vibrálás, jéghideg érzés, és nem engedte el. Az ijedtségtől elájult. A kórházi ágyon tért magához. Az orvos gondterhelten nézett rá. Vizsgálatok sora következett. Legjobb kórházak, legjobb orvosok – a legrosszabb diagnózis. Nem akart tudomást venni róla. Gyógyító helyek, renghagyó drága kúrák következtek. Hamar visszaállt a régi kerékvágás: millió ment, kétmillió jött. A munka teljesen lekötötte, az árnyék egy ideig nem jelentkezett.

És most itt fekszik az ágyon, az árny pedig egy pillanatra sem hagyja magára. A bal felső sarokból kúszik elő. Egyre nagyobb, egyre sűrűbb, egyre hidegebb. Közeleg, lehűti, elárasztja a betegszobát. Hiába jönnek, hiába ülnek mellette és fogják a kezét. Hiába a mosoly, a biztatás, a könny, a kétségbeesés, a marasztalás, a simogatás, az ölelés, a szeretet... Az árny egyre betölti a szobát. Már egészen közel van. Rátelepszik a testére, elszívja az erejét, elveszi az utolsó lélegzetét is. Egész élete lepörög előtte, és pontosan tudja, hol követte el a hibát. Hol volt az a pont, amikor az élete félresiklott, üressé vált, hiába próbálta bármivel is megtölteni. Nem kellett volna más, csak őszinteség és bátorság: akkor és ott megtenni azt az egyetlen lépést.

Póda Erzsébet

vers

Motesiczky Gábor

Tengerész
siralmi óda

A rakparti csehóban záróra
Az éjfél rég elütötte már az óra
Nem számíthatunk itt semmi jóra
Vissza kéne osonni a hajóra
Nem tudni még ki jön majd kapóra
Szeszmámoros hajnal virradóra
Kit vonat fel a kapitány
Lengeni a csúcsárbocra

Tengerész

Ezer rozsdás horgony
Száz tépett vitorla
Őrjöngő pokoli viharban
Mindenkől elhagyatva
Imával menekülünk az utolsó
Oltalmat ígérő hajóra

Tengerész
Mikor a tenger is
Az Ég is
A szíved is
Megváltott szabad
Madár

Ha lenne

Ha lenne még
egy kívánságom
többé nem élnék
veled
vissza

dal barikád
trombitáló kürtőskalács
mereng el oda-vissza
löttyét ki nem issza
bolhapiacon kalapács

van még egy-két dobás
magamat meg kell mentsem

míg utolér a kikopás
sam-sem nincs egy vasam sem

menetjegyek vonatok huzatok repterek
a visszszámálástól Freud szerint is
feltétlen
ágyba befőtbe szerettek

Utcái muzsika Bécsben

múltidéző

ÖLVEDI LÁSZLÓ TRAGÉDIÁJA

Juhász Dósa János

Közvetlenül Trianon után, még nincs húszéves, amikor verseivel berobban a szlovenszkói magyar köztudatba. Pár év alatt megjelenik három verseskötete, verseit előadóesteken szavalja, népszerűsége vetekszik Mécs Lászlóéval – mások, mint Fábry Zoltán, megpróbálják még a nevét is törölni. Amilyen gyorsan érkezett, olyan gyorsan távozott is. Pár év múlva megírja búcsúversét (*Utolsó versem*), s alig tíz évvel felbukkanása után már halott. Ölvedi László fűjt ébresztőt a trianoni döntést követő kábulatból, de mire megtalálhatta volna valódi hangját, elnémította a kor rögvalósága.

Ölvedi László 1903-ban született, s még alig volt kamasz, amikor Közép-Európán végigsöpört a nagy háború, a későbbi elsőnek nevezett világégés. Érsekújvár után Budapest következett, a húszas évek eleje a hazasíratás jegyében telik. „Magyarságom gyötrő kínnal éget, // Lángja tikkaszt. // Hordozom, mint titkos néma vétkeket” – vallja *Magyarságom* című programadó versében, s ahogy Csanda Sándor írja, költészetét a hivatástudat, a nemzetiségi fájdalom és katolikus humanizmus jellemzi, s ami ehhez óhatatlanul is hozzátartozik: tépelődő, búsmagyar líra, pátoszok és frázisok, kuruckodó fiatalos hetykeség, amely rendkívüli zeneiséggel párosult.

Kritikusai Ady-utóérzéssel vádolják (ebben lehet is valami, hisz disszertációját a pesti egyetemen is Adyból írja), de van benne nagy adag Petőfi heroizmusából s világmegváltásából is. Mint tudjuk, a trianoni sokk után csak nehezen tér magához a hirtelen „önállóvá lett” szlovenszkói régió irodalma, főleg Budapestről politikailag eltanácsolt (e)migránsok teszik meg az első lépéseket, s nem szívesen látják azokat, akik nem akartak őrlő szű lenni az idegen fában. 1922-ben jelenik meg debütáló kötete *Valakit várunk* címmel, ezt követi egy év múlva *A bányász éneke*, s három évvel később búcsúkötetete, a szülővárosában megjelent *Műzsák*. „Ez a fiatal

költő legegységesebb műve. Olyan megállapodás, ahonnan a szellemi kibontakozás távlati nyílnak” – írja róla Kemény G. Gábor, de a fönixmadárként berobbanó ifjú, aki Prágában magyarul és németül szavalja a verseit (utóbbi Neubauer Pál fordításában), mégpedig Ady verseinek társaságában, addigra már teljesen megcsömörlik a sokszor igazságtalan ádáz bírálatoktól, amelyekre főleg Fábry Zoltán ragadtatja magát.

A harmadik kötete megjelenése után elhallgat, elmegy diplomatának. Párizsban egy munkásgyűlésen magyarok szúrják tüdőt, amibe belehal. 1941-ben, a visszacsatolás után szülővárosában emlék-

táblát állítanak neki. A többi – egy-két antológiában elrejtett versétől eltekintve –, néma csönd.

Ölvedi László

A bányász éneke

Bányász vagyok, fojt a bányalég.
Mellemre sűrű ködök ülnek,
Mécsesem rőt lidérclággal ég.

Síri csendben mélylik a tárna.
Messze, messze zokog a visszhang,
Míntha mindig temetés járna.

Rombolt a rém, bedőlt a bánya;
Kik élünk még alatta, holtan
Pusztulhatunk, a fene bánja.

Kopogok a koporsódeszkán:
Kemény falán száz süket fülnek.
A feleletet várom eztán.

Jó szerencsét! nagy biztatásom
Nem hallja már itt senki, senki.
Jaj, pedig nincsen semmi másom.

Nem bírom már sokáig én sem,
Megöl a bánya gyilkos lehe
S túl leszek minden szenvedésen...

De lelkelem ég a Davy-mécsben

A bánya mély, halálos, setét,
Mi lesz, ha e robbanó légben
Kinyitom a lámpám födelét?

Magyarságom

Magyarságom gyötrő kínnal éget,
Lángja tikkaszt.
Hordozom, mint titkos néma vétkeket.

Hazugság őkegyelme rám kurjantott:
„Térdre, porba;
Parancsolom, törd nyomban össze lantod.

Szolgám a pénz, a kincs, a szűz erény,
Az igazság,
Becsület, élet, minden az enyém.

Fény, pompa, kéj, amit csak ad a föld,
Nekem terem;
Minden kis cseppet serlegembe tölt.

Magyarnak lenni szürke póri sors,
Bús égvívás;
Elindulsz százszor, százszor megbotolsz.

A napod fakó, viharfelleges.
Sötét hajó,
Mely pusztulásnak tengerén evez.”

Gúnyolhat ármány, sírhat balga jós;
Én maradok
Süllyedő gályán utolsó hajós.

Újvár

Idegen éjszakákon
lelke sokszor feléd oson,
reszkető karral megöllelek
a messzeségből kicsi városom.

Ostoroztalak sokszor,
feltéptem sok sajgó sebed,
s a régi vádoló szavakból
csak egy maradt: a féltő szeretet.

Elszakadtam belőled
és elsodort az őszi szél,
mint a hervadt, vérszínű lombot -
emléked mégis mindörökkön él.

Kihűlt, régi csókodból
csupán tűnő illat maradt;
s mégis, úgy érzem, arra járok
a poros, fáradt akácfák alatt.

Volt idő, hogy gőgösen,
könnyezve megtagadtalak.
Most érzem: a gyermek átkai
bús életemre visszahullanak.

Vadvirágos temetőd
pihentető sírhantja vár,
hiába minden, odakerget
a meddő harc, a békítő halál.

Párizs, 1927.

Bearanyozva

EGY KIS MANÓ NAGY UTAZÁSA

Eljött a tanévzáró napja, az igazgató még mondja az ünnepi beszédet, de Mimó, a kis zöld manó már az előtte álló nagy utazásról ábrándozik. Még nagyon fiatal (mint tudjuk, százhusz év a manóknál nem sok), de már elég ügyesnek és okosnak érzi magát ahhoz, hogy egyedül is megállja a helyét a világban. Egy vándorúton lévő manónak pedig az a feladata, hogy minél több helyet megnézzen, minél több dolgot megtapasztaljon, a saját szemével lássa meg mindazt, amiről eddig csak az iskolában tanult vagy a könyvekben olvasott. Hogy alaposan körülnézzon a nagyvilágban, meglátogassa a szanaszét élő számtalan rokonát és barátját, s hazatérve mindenről alaposan beszámoljon az otthoniaknak.

Mimó világkörüli útjának első állomása a Magas-Tátra, itt élnek ugyanis Fülesék, a legközelebbi rokonok (pont a Zöld-tó mellett, ami lenyűgöző,

mert a piros mellett a manók másik kedvenc színe a zöld), és ki gondolná, itt él a szürke bundás, hatalmas, ám csöppet sem ijesztő jeti (bár a lábfeje akkora, mint egy ház), akivel a kis manó egy életre szóló barátságot köt. Jól is jön egy efféle teremtmény a hosszú és fárasztó utazás során, hiszen hétmérföldes léptekkel halad, és finom, puha bundájából kikukucskálva igazán élvezetes a kilátás. Még azt is megengedi ez a jámbor csodalény, ez a vajszívű óriás, hogy Bélának szólítsák, hiszen tudja, hogy az eredeti nevét (Mrrrrrrrrrr) nagyon nehéz kiejteni.

Mimó – bár a jetinek köszönhetően megismerkedik a Magas-Tátra minden szépségével – nem sokáig vendégeskedik Füles kuzinéknál, manószíve újabb kalandok után vágyódik. Szerencsére újdonsült barátja örömmel csatlakozik hozzá, így az Izlandig vezető hosszú utat annak bundájában teszi meg.

Ami nem csak arra alkalmas, hogy kicsi zöld barátunk márdártávtól lássa a mellette elsuhanó gyönyörű tájat, hanem arra is, hogy megírja az első lapot haza. A manóhagyomány fontos része ugyanis, hogy az út során minden szép helyről képeslapot illik küldeni haza a családnak. Az úti beszámolót nem is akármivel írják, hanem az egyszerre piros és zöld tintával, ami természetesen a manók egyik fontos találmánya.

Útja során Mimó sok érdekes lényel találkozik és köt barátságot, például a fekete-fehér foltos, igen barátságos Lajka kutyával (aki a közhiedelemmel ellentétben szerencsésen túlélte az úrutazást), Lalival, a fehér delfinnel, Barbarával, a kedves rókakisasszonnyal, Konráddal, a szellemmedvével, Ursulával, Konrád unokahúgával, Jónással, az édesszájú fókával, Barnival, a bálnával, Nénével a nenék közül, akiket az emberek hawai lúdnak hívnak,

Bingbinggel, a nagyváros idegenvezető macskájával és Kicune Maikóval, a rókatündérrel. Utazik vonaton, repülőgépen, hajón, bálnaháton, jetivállon. Megismerkedik Izland szépségeivel, megfürdik a gejzírek forró vizében, megcsodálja a beluga furcsa, varázslatos énekét, a grönlandi vendéglátást, a több millió hektáros Nagymedve-esőerdőt, rengeteg furcsa étkezési szokást, eljut a világ legszebb szigetére, sodródik a tömeggel Sanghajban... Szinte sajnáljuk, amikor véget érnek a kalandok, annyira magával ragad bennünket Balla Margit bájos meseregénye.

Kárpótlásul a kötet végén bepillanthatunk Mimó szakácskönyvébe, hiszen a manó lejegyezte, ha valahol valami finomat evett. Aki szeretné, elkészítheti a meseregényben szereplő „egzotikus” ételek legjavát, és ha a magas-tátrai csigaleves, a ropogós bogárláb, a sült százlábú vagy az izlandi

Z. Németh István

zuzmósálata nem is lesz a kedvence, még mindig vigasztalódhat a kanadai áfonyás pufi palacsintával.

Pap Kata szemet gyönyörködtető illusztrációi teszik az egyébként is szép kiállítású kötetet a kicsi és nagy, utazásra és élményekre kiéhezett olvasók számára még vonzóbbá.

Balla Margit: Mimó a világ körül, Anser, 2020

MIMÓ A VILÁG KÖRÜL (részlet)

Mimó nagyon várta az utazást, de tartott is tőle. Kavarogtak fejében a gondolatok. Füles kuzinék rendes népek, de mi lesz, ha megfélemlenek róla, és nem jönnek ki elé az állomásra? Hogyan találja meg a barlangjukat a rengetegben? Vajon jól főz Füles mama? Mit fognak csinálni, amikor rossz az idő? Melegben utálatos dolog sétálni a hegyekben. Akkor majd otthon ülnek és cserebogárfocit játszanak a Füles gyerekekkel? Vagy Füles mamának segítenek büdöskelekvárt befőzni, amíg meg nem jön a várva várt ködös, esős idő? Ó, de szép is az! A sár, a locspocs, a nyirok! Igazi varázslat! És a hegyekben a legszebb!

Mimó átadta magát az ábrándozásnak, miközben megérkeztek az állomásra. Szülei föltették őt a vonatra, integettek, szípoztak, könnyeztek, mindenféle olyan dolgot mondtak, hogy majd írjál, meg csókoltatjuk Füleséket, vigyázz magadra. De Mimó csak félig figyelt oda. Persze ő is integetett, és egy kicsit szomorú is volt, ám amikor elindult a vonat, majd kibújta a bőrből, annyira örült az utazásnak.

Az út a Magas-Tátrába mintha csak egy szempillantás lett volna, máris feltűntek a távolban a nagy hegyek. Mimó levegőt sem vett, és már Füles papa drótkéfének beillő bajusza csiklandozta az arcát, ahogy leemelte őt a vonatról. Füles mama összevissza csókolt, és indultak az otthonuk felé.

A manóbarlang a Zöld-tavi völgyben volt. Bejáratát úgy körbefutotta a vadrózsa, hogy szinte semmi sem látszott ki belőle. Bent a két Füles gyerek, Buborka meg Nyafi és egy finomságokkal roskadásig megpakolt asztal várta őket. Volt ott minden, büdöskelekvár, méhpempő, fenyőharmat, csigaleves, bogárláb, és Mimó nagy megkönnyebbülésére minden nagyon finom volt.

Ebéd után sétára indultak. A szemerkélő esőben a finom sárban tapicskolva, csúszós köveken ugrálva egészen a Nagy-Morgás-hágóig mentek.

Mimó el volt varázsolva. Már azt fantasztikusnak találta, hogy Fülesék pont a Zöld-tó mellett laknak (mert a piros mellett a zöld a manók másik kedvenc színe, hiszen a bőrük is zöld, hogy jól elrejtőzhessenek az erdők mélyén). A tó pedig... Ó! A tó maga is csodás zöldben ragyogott, amikor egy pillanatra elvonultak a felhők, kisütött a nap, és a hegyek lábánál húzó vadvirágos rét visszatükröződött benne. S felette azok a szürke, komor sziklák! Micsoda pompás látvány!

– Gyere, Mimó! – kiáltotta Füles papa a manónak, aki jól elmaradt a többiektől a nagy ámuldozásban. – Gyerünk fel a hágóra, onnan igazán jó a kilátás!

Mimó majd kiköpte a kis tüdejét, mire beírte ezeket a hegyeken edzett népeket. Ő bizony

már a hágó elején érezte a feszülést a lábában, és akkor még messze volt a vége!

– Gyere, Mimó! Csak felfelé nehéz – biztatták őt a Füles gyerekek.

Nyafi le is maradt, hogy társasága legyen a mászástól haragoszöld színű Mimónak.

– Gyere! Visszafelé már nem kell gyalogni, meglátod! – fogta őt kézen.

Mimó erősen kapkodta a levegőt.

– Phü, izé, megyek már... És vissza miért nem kell gyalog... phü, phü... golni?

– Hihihih, ez a legjobb az egészben! – kurjantotta Nyafi. – Visszafelé jetháton jövünk!

Mimóban megfagyott a vér.

– Hogy mi? Miháton? – Hát jetháton! Mért, nálatok nincsen jeti? Akkor mégis hogyan juttok el ából bébe? – értetlenkedett Nyafi.

– Hát, izé, gyalog? – jött zavarba Mimó.

– Na és ha messze kell menni?

– Akkor, asszem autóval vagy vonattal. Mi nem utazunk félelmetes lények hátán.

– Félelmetes? Ugyan! – legyintett Nyafi.

Ebben a pillanatban különös zaj ütötte meg a fülüket, és egy hatalmas, görgő sziklával és nagy robajjal porfelhőt pillantottak meg a fenséges csúcsok felől. A porfelhőből aztán szép lassan egy óriás alakja bontakozott ki.

– Aztaaaaa... – ámult el Mimó. Füles papa hátrakiáltott:

– Látod, Mimó? Bundás barátunk hamarosan itt lesz!

Mimó elképedve bámulta a fürgeteget, amíg az meg nem állt, és pont fölé magasodva azt nem dörögte:

– Szia, Mimó! Örülök, hogy megismerhetlek! Hogy tetszik a nagy manóutazás?

Mimó felnézett a szürke bundás alakra. Meglepően barátságos ábrázata és akkora lábfeje volt, mint egy ház.

– Aha! Én is! – mondta megilletődve.

A jeti ekkor hatalmas mancsával elkapta, a vállára ültette a manókat, és megindult velük át a hegyeken. Öles, mit öles!, hétmérföldes léptekkel haladt, a manók meg a finom puha jethátonból kikukucskálva élvezték a csudás kilátást.

– Nagyon tetszik az utazás! – szólalt meg egy idő után Mimó. – Nagyon-nagyon!

A jeti bólogatott.

– Látod, az ott a Nagy-Morgás – mutatott az egyik csúcs felé. – Most elmegyünk a Kópataki-tó mellett. Hopp, ott látod a Lomnici-csúcsot! A Magas-Tátra gyönyörű!

Mimó egyetértett, és igazán boldog volt, hogy egy ilyen pompás helyen ilyen pompás barát-ra talált.

Pár lépés, és már a Zöld-tavi barlangnál voltak. A bundás gyöngyöden a földre tette a tár-

saságot. A manók úgy csúsztak le a karján, mint egy pihe-puha selyemcsúszdán.

– Mimó, holnap megmutatom a Csorba-tavat, mit szólsz? – kérdezte a jeti. – Ó, még be sem mutatkoztam! Mrrrrrrrr a nevem, de ezt nehéz lesz kiejtened, úgyhogy szólíts csak Bélának, mint a többiek.

A kis manó bólintott.

– Rendben, Béla, viszlát holnap!

Mimó alig várta a másnapot, és titokban azt kívánta, bárcsak az egész világot Béla hátán utazhatná be. El is határozta, hogy amint reggel felkel, máris megkérdezi a jetit, nincse-e kedve csatlakozni hozzá.

A reggelinél aztán Mimó mindenféle különösebb kőntőrfalazás nélkül nekiszegezte újdonsült barátjának a kérdést, hogy csatlakozik-e hozzá a világ körüli úton.

– Boldogan! – felelte az. – Hová megyünk?

– Akárhová, ahová a kedvünk tartja. Nincs pontos terv, mert a világon mindenhol vannak rokonok és kedves népek, akiket meglátogathatunk! – magyarázta Mimó a hagyományos manó-vándorút lényegét.

– Ebben az esetben – fontolgatta a szót Béla – mehetnének akár Izlandra is! Él ott egy jó barátom, szívesen találkozna veled.

– Legyen úgy! – örült meg Mimó a javaslatnak.

iránytű – fiatal írók rovata

Juhász Kornélia

Semmiség

Szeretnék grafitpor lenni
 ujljenyomataid labirintusában rekedve.
 Pilláidról peregnék le, amikor az alkotás hevében
 öntudatlanul szemed dörgölöd,
 hogy szürke szellemcsókokként suhanjak végig
 kipirult orcáidon,
 s megállapodjak kiszáradt ajkaid redőiben.
 Izgalomtól elő-előbukkanó nyelved juttatna mélyebbre
 engem,
 végül nem lennék más, csak szerelmes, sejtelmes hiba,
 szennyes kis semmiség a szád szegletében.

Fáradt füty

Mintha megdermedtek volna az ujjaim
 az érintés és a vágy közt félúton,
 és az elszalasztott, sose volt lehetőségek
 ízületi gyulladása kínoz azóta is.
 Kinyújtóztathatom legalább egyszer a tagjaimat annyira,
 hogy beleérjek az álmok szövetébe?
 Emlékek súlyától ropognak száraz csontjaim.
 Mancsolhatom még valaha a délibábos remények húsát?
 A nem tudás kötött kendője hátamon. Sóhajtok,
 és az idő hideg szele csak fütyül rám.

Töltött káposzta, avagy gondolatok a papír fölött

Azt gondolom, a líra a legiszonytatóbb műnem.
 Úgy tudom félni az olvasók szemét.
 Nem attól, hogy néznek!
 Akarom, hogy a szemük száj legyen és faljanak!
 A jó vers töltött káposzta.
 Benned marad, dolgozik, megül.
 Érzed, hogy elteltett s talán ki is tör általa valami.
 Megmosolyogtat vagy sóhajra sarkall.
 Az érzés, valami homályos szellemborzongás ott marad.
 Lessenek, lakomázzanak a szemükkel.
 Nyíljanak ízlelőbimbók a pillák közé.
 Folyjon csak befelé.
 Nem attól félek, hogy néznek. Nem.
 Attól, hogy nem látnak.
 Nem jön szememre álom.
 Félem azokat, akik mélyen belül
 kis kopasz doktorok.

LÉGIPOSTA

Kedves Kate!

Nem várom a légipostát, mert már nem írsz nekem. Régi leveleid úgy hullottak ki a szekrényemből, mint száraz falevelek az aludni tért fáról. Ezek az én emlékeim rólad, amiket most újra összeszedek, hogy lenyomassam a kapcsolatunk soha el nem készült krónikájába. Még látszik némi érzet agyam falán kirajzolódni, de már senki sem tudja, milyen fának indult. Régóta nem öntözzük, nem tápláljuk, és a gyökerek már nem kapaszkodnak a földbe. Elveszett a szelek szárnyára épített alap.

Vasmadáron jött a vörös hajú vérrokon Adelaide-ből az elérhetőségeddel. Először csak egy cím voltál felkaparva egy fehér boríték jobb alsó sarkába, aztán egy tablókép gemkapoccsal a jobb sarokba tűzve. A göndör barna hajú lány mosolya volt az egyetlen ismerős dolog kifordított világodban, ahol karácsonykor a tengerparton napoznak, ahol télen van a nyári szünet, és ahol az emberek helyett az állatoknak van erszényük. Később megismertem a teheneteket, Betsyt és a farmotokat. Ezt mind te mesél-

ted, mintha az Ausztrália kislelikont másoltad volna le, csak a mosoly mögé nem láttam soha. Vajon azért küldted éppen ezt a képet, mert tetszeni akartál a messzi országból való fiúnak? Vagy csak kimaradt egy kép a családnak szántak közül, és elküldted a gyenge angolt beszélő nyomorultnak? Egy biztos: egyszer csak nem jött több levél, és én már nem várom a légipostát.

Leveleidet mintha a közigazgatási hivatal gépén pötyögted volna, ahol a kedvesség nyomtatójában udvariassággá száradt a festék. Lelked tintája sosem folyt a papírra, bár én sem tudtam neki itatóspapírt adni. Nem bántam, hogy hajad helyett a lézernyomatás illata lehetne csak a romantikánk, mely talán repülőjegyet is printelt volna idővel. Vagy Shakespeare nyelvén szerelmet hazudva feladtam volna magam postán (is). De te ezt a csomagot nem vártad oly izgatottan és vágyakozón, felvételül küldted vissza a feladónak. Téves cím!

Így már nem várom a légipostát. Hiszen a leveleket ma már boríték helyett bitekbe csomagolják.

Kreksz Szilárd

Meghalt az édes várakozás, és a türelemmel közös sírba temették. Fele annyit sem gondolok rád most, amikor a bilentyűket böködöm, mint amikor tollamat szorongattam, és izzadtam ki magamból a vonalakat, mint egy elsős diák, csak hogy el tudd olvasni. Máskor a hideg fémtestet képzeletben puha ujjaddá melengtettem. De ehhez már öreg vagyok, és már csak a kapuig megyek, amikor a nyugdíjat hozza a postás. Pedig érdekelné, milyen az ausztrál nyugdíj. Ki tudja, talán kérges tenyerű zsémbes gazdasszony vagy már kilenc unokával és egy Betsy nevű tehénnel. De ez már nem az a tehén. Beírtam nevedet a keresőbe, de nem találok a száztizenötezer Kate között, nincs pont olyan göndör és pont olyan barna hajú, mint a képen. (Vajon e világon vagy még?) Csak a mosolyt találtam meg másokon, de még mindig nem látok mögöttem semmit. Pedig már ültem repülőn is...

A rendszer elvetette a levelet.

2021. február 6.

Koronakrízisben

iránytű - fiatal írók rovata

A JEGYÜZÉR *Kreksz Szilárd*

Uram, egy pillanatra álljon csak meg, hogy egy életre szóló élményben legyen része! Hallotta, hogy Hollósi, a híres zongoraművész játszik ma este? Itt van rajta a plakáton. Látja ezt a jegyárat? Hát ez rablás, mert a helyi szervező ráteszi a maga hasznát! De én tudok magának olyan jegyet, amely előadói kedvezményt ad. Nem tömjük a nyereszkeskedő szervezők zsebét. A kultúra legyen ingyenes. Vagy ha nem is ingyenes, legalább jutányos.

Hogy nem szereti a zongorazenét? Hát itt a legjobb alkalom, hogy megszeresse. Hollósi a legnagyobb virtuózok egyike. Tessék, hogy én jegyüzér? Jobban szeretem a „kultúra jószolgálati nagykövete” megnevezést. Hogy lássa mennyire így van, magának fél áron odaadom a jegyet. Itt van a frakkom belső zsebében. Hogy nézné ki a hirdetőtábla mellett a munkásruhámban?

Hitelesség is van a világon. Látom, maga igazi jó szemű és vájt fülű ember, magának negyed áron is odaadom a jegyet. Nem kérem, ez nemcsak egy darab papír. Hogyne engednék be az előadásra, mondtam: előadói kedvezmény, családtagoknak. Frakkban adom magának ingyen, csak vigye, mert égeti a zsebem. Nem, nem loptam. Kaptam. Ez a büdös kölkök mindig küld nekem jegyet minden egyes koncertjére. Ez a bosszúja, mert nem bírtam kiverni belőle a klimpírozást. Pedig aprítottam rendesen, mert fájt tőle a fejem.

Hollósi becsületszavamra mondom, hogy mindent megpróbáltam. Azt akartam, hogy mesterember legyen belőle, villanszerelő, mint én vagyok. De ő titokban gyakorolt, amikor én kocsmáztam. Térden állva könyörgök, vigye el a jegyet, hogy ne kelljen hallanom a gyönyörű játékát!

Mozart kalapozik

képregény

Csillag Balázs

ALKOTÓK, KICSIT MÁSKÉPP

"Igazságomból nem engedtem soha, káros szenvedélyem a dohányzás, meg az, hogy tehetségtelen, ezért rosszakaratú emberekkel összeférhetetlen vagyok." (Latinovits Zoltán)

A koráramlat miatt először asztalostanonc, majd hírdépítő munkás, később vörös diplomás építész mérnök. Egyetemi éve alatt tartalékos kosárlabdázó, vitorlásversenyző. Végül a színészi pályán vált ismertté.

Rendszerellenesnek mondták meg nem alkuó természete miatt, de nem volt botrányhős, csupán az örök idealisták nagy családjának tagja.

Összeférhetetlen azokkal, "...akik nem értenek szakmájukhoz, mégis (...) vezető helyen gyakorolják"*

*Latinovits Zoltán 1967-es nyilatkozata

Amíg mástávolságtartó és egyhangú stílussal szinte felmodta a verseket, Latinovits fontosnak tartotta átadni a halgatónak a költőt is.

„Gondlatom az, hogy az előadóművésznek magát a költőt kell meg játszania, vagyis az alkotás hosszú folyamatát kell olyan röviden összefoglalnia, mint maga a vers, a költőt kell életre keltenie úgy, ahogy ő a költőt a mű első élményében, az alkotás küzdelmében elképzei!”

mozaik

Évfordulók

Június 1-én tölti be 85. életévét **Koncsol László** József Attila-díjas költő, szerkesztő, irodalomkritikus, műfordító, pedagógus. Számos tanulmány-, esszé- és verskötet szerzője, több évig a szlovákiai református egyházközösség gondnoka, Csallóköz helytörténésze. Szerzője többek között a *Kísérletek és elemzések, Ívek és pályák, Nemzedékem útjain* tanulmányoknak, a *Csontok* című verskötetnek és az *Ütemező – Kis könyv arról, hogy milyen lábakon jár, szalad, forog vagy ugrabugrál a vers* című kiadványoknak.

Június 5-én, 119 éve született **Szenes Erzsébet**, eredeti nevén Singer Erzsébet, költő, író, újságíró és előadóművész. Első verseskötete 1924-ben jelent meg *Selyemgombolyag* címmel, ezt követte a *Fehér kendő* és a *Szerelmet és halált éneklek* verskötetek. További kötetei a *Nyártól nyárig* kisregény, a *Van hazám* emlékezések, a *Lélek ellenáll*, mely naplójegyzeteket és verseket tartalmaz, majd a *Pkaat hamesi* és a *Mitan kaved* – előbbi versek, utóbbi elbeszélések válogatása. 1949-ben emigrált Izraelbe.

Június 7-én lesz 15 éve, hogy elhunyt **Török Elemér** költő, újságíró, tanító. Az Új Ifjúság és az Új Szó munkatársa, a Csemadok Központi Bizottságának húsz évig tagja, a Bodrogköz poétája volt. Legfontosabb megjelent kötetei a *Fényért perelek*, a *Virágzó kövek*, a *Delelő*, a *Forgó évszakok*, a *Tavaszi égen tél zokog...*, az *Éveim fehér havasán*.

Június 8-án lesz 91 éves **Duba Gyula** József Attila-díjas író. Az Irodalmi Szemle, majd a Madách Könyv- és Lapkiadó főszerkesztője volt. Első kötetét 1959-ben jelent meg *A nevető ember és egyéb vidám írások* címmel. Ezt követték többek között olyan regények, mint a *Szabadesés*, *Íznak a csukák*, *Örvénylő idő*, *Parnasszuson*, *Halódó parasztvilág*.

Június 15-én lesz 18 éve, hogy elhunyt **Ozsvald Árpád** költő. Legfontosabb kötetei a *Tavaszi lesz újra, kedves* 1956-ban, a *Földközben* 1965-ben, a *Vadvizek* 1978-ban, *A nagy sási kígyó* válogatott és új versek 2000-ben.

Június 17-én lesz 21 éve, hogy elhunyt **Ordódy Katalin** író, műfordító és újságíró. Írásai elsősorban az Új Szóban, a Szabad Földművesben, a Dolgozó Nőben és a Fáklyában jelentek meg. Elsősorban regényíróként tevékenykedett, fontosabb kötetei a *Megtalált élet*, a *Dunáról fúj a szél*, *Az idegen*, a *Kerekes kút*, a *Kules és kard* és a *Dóra*.

Június 22-én lesz 41 éve, hogy elhunyt **Komlós Aladár** író, költő, műfordító és irodalomtörténész. Első verseskötete, a *Voltam poéta én is* 1921-ben jelent meg, amit Szabó Lőrinc ismertetett a Nyugatban. Jelentős irodalomtörténeti munkákat írt a Nyugat első nemzedékének lírájáról, Vajda Jánosról, Reviczky Gyuláról, Komjáthy Jenőről, az egyik legfontosabb munkája *A magyar költészet Petőfitől Adyig* 1959-ben jelent meg.

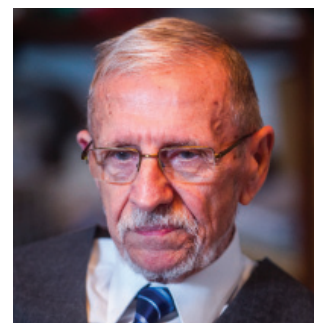
Június 23-án lesz 43 éve, hogy elhunyt **Bábi Tibor** (szül: Poczkody) költő, műfordító, újságíró. Az 1950-es évek elejétől jelentek meg versei, 1954-ben pedig az első verseskötete, az *Ez a te néped*. Szerkesztőként, újságíróként a Hét, az Irodalmi Szemle és az Új Szó lapokban jelentkezett. Cseh és szlovák költőket fordított.

Hiányzik egy kötet, antológia a könyvtárából? Egy régebbi felvidéki szerző könyvére fáj a foga? Forduljon hozzánk bizalommal, segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a lilium@liliumaurum.sk címen!

búcsúzunk

Elhunyt Gál Sándor (1937-2021) író, költő, szerkesztő, író, publicista a felvidéki magyar irodalom kiemelkedő alakja. A Búcsón született József Attila és Alföldi-díjas író a Magyar Művészeti Akadémia tagja volt, ezenkívül megkapta a Magyar Köztársaság elnökének arany emlékérmét, és a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét.

Elhunyt Jankovics Marcell (1941-2021), a magyar kultúra meghatározó személyisége. Budapesten született, de a somorjai kötődésekkel is rendelkező rajzfilmrendező, grafikus, könyvillusztrátor, kultúrtörténész, író, politikus megkapta a Nemzet Művésze címet, Kossuth- és Balázs Béla díjjal is kitüntették, tagja volt a Magyar Művészeti Akadémiának.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Balla Margit (1978) író
Bujna Zoltán (1982) „biciklis utazó”
Csáky Pál (1956) író, politikus
Csillag Balázs (1988) prózaíró, animátor
Debreczeny György (1958) író, költő
Finta Viktória (2000) egyetemi hallgató
Juhász Dósa János (1969) színházi szakember, újságíró
Juhász Kornélia (1990) költő, prózaíró
Katona Nikolas (1993) költő
Kreksz Szilárd (1987) prózaíró
Motesicky Gábor (1964) költő
N. Juhász Tamás (1987) irodalom- és filmkritikus
Nagy Erika (1961) prózaíró
Petőcz András (1959) író, költő, szerkesztő

Póda Erzsébet (1965) újságíró, szerkesztő, író
Rajczi Adrienn (1971) prózaíró
Saitos Lajos (1947) költő, szerkesztő
Száraz Dénes (1955) prózaíró, újságíró
Tóth László (1949) költő, író, művelődéstörténész, szerkesztő
Z. Németh István (1969) költő, író, szerkesztő

Júniusi kiadásunkat **Kresnya András** fotós műveivel illusztráltuk.

rejtvény

OMEGA NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben az Omega együttes harminc népszerű dalát rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, egy újabb Omega sláger címét. A megfejtéseket június 30-ig várjuk a lilium@liliumaurum.sk-ra. A helyes megoldók között értékes könyvcsomagot sorsolunk ki. Májusi rejtvényünk nyertese Reiter Katalin (Kassa). Gratulálunk!

A BŰVÉSZ	KÖTÉLTÁNC
A MADÁR	LEGENDA
A MALOMBAN	LÉGYERŐS
A NAGY FOLYÓ	LÉNA
A PÉNZ	MOZGÓ VILÁG
ÁLMOK KOLDUSA	NASCA
AZ ARC	NEM TUDOM A NEVED
BABILON	NYITÁNY
ÉJFÉLI KONCERT	OMEGAUTÓ
EMLÉK	START
FEKETE PILLANGÓ	TÍZEZER LÉPÉS
FINÁLÉ	TROMBITÁS FRÉDI
GAMMAPOLIS	TÚZVIHAR
HAJNALI ÓCEÁN	
HÜTTLEN BARÁTOK	
IDŐRABLÓ	
JÚDÁS	

Készítette:
Z. Németh István

I D Ő R A B L Ó T U A G E M O V
D N A H T R Á L S Á D Ú J Z F M
É H E R Ű Í N Y E Ő C S T E Z O
R Á A M S T Z A N G R R K L N Z
F T L J T I L E S Á E E A A É G
S Ű C M N U L E Z C T N Y Z P Ó
Á Z B N O A D O N E A I D G A V
T V É A Á K L O P B R M Y A É I
I I L K B T K I M A A L A N T L
B H Á O É I L O Ó A M R É D S Á
M A N L L L L É L C N M Á P Á G
O R I É A A M O T D E E A T É R
R F F N M E H E N Ö U Á V G O S
T J G A B Ű V É S Z K S N E É K
É Ó R Ó Y L O F Y G A N A K D Ő